

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

En dérivant ces lignes nous ne voulons point faire d'appel aux passions, encore moins voulons-nous assombrir un tableau déjà bien triste; mais lorsque une année finit et qu'une autre commence, nous jetons les yeux autour de nous, en interrogeant le passé et l'avenir.

J. ARBERT.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

VEERTIENDE DEEL.

FEBRUARIJ 1846. — N°. 8.

BREDA,
BROESE & COMP.

—
1846.

*De ondergetekende verklaart
dat dit Tijdschrift te hoo
Drukking is gedrukt en
door hem reeds uitgegeven
Breda 13 Maart 1846.*

Broese & Comp.

WILLIAMS SPECIFIC TABLET

THE DOSE

FOR THE TREATMENT OF

CHOLERA AND

DIARRHOEA

AND ALL ACUTE

WILLIAMS

DRUGS & CHEMICALS

NEW YORK

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Major der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Venlo, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

DE VOORZORG.

«Si l'union dans une armée en fait la force, rien de ce qui l'établit n'est à négliger; tout ce qui la soutient est également précieux.»

BLONDEL. *Les devoirs et l'esprit militaires.*

Bij het overwegen zoowel van de goede als kwade uitwerkselen van den gedurig aanwassenden rijkdom der Nederlanders in de vroegere tijdvakken hunner opkomst en van hunnen heerlijken bloei, valt de aandacht des beschouwers als van-zelve op het oorspronkelijke karakter des volks. Hij meent daarin te mogen opmerken eenige grondtrekken van eenen zoodanig onveranderlijken aard, dat dat karakter blijkbaar zijn' oorsprong heeft moeten ontleenen van de eerste wording van dat volk, van de wijze hoe het zich gevormd heeft, zich heeft moeten staande houden en uitbreiden. In de groote kweekschool der tegenspoeden, waarin slechts enkele glimpen van geluk en heerlijkheid de vale schemering der eerste ontwikkeling van den Nederlandschen volksaard afwisselden, moest die school bij deszelfs opkweeking wel eenen bijzonderen stempel op dat karakter drukken: een stempel even goed bij de individuen als bij het algemeen, dadelijk en op het eerste gezigt kenbaar.

Het voortdurend rammeijen van den, door winden en stormen, voortgezweepten oceaen tegen de weinige natuurlijke en zwakke hindernissen van den bodem waarop de stamvaders zich neêrgezet hadden, moest hun wel voorkomen als zoovele voortteekenen en wenken van Goddelijken oorsprong, wat hun nageslacht te wachten stond, indien het vast wilde houden het erf der vaderen. De eb en vloed, het rijzen en dalen der dingen, de afwisseling van bulderende orkanen, van verduisterende nevelen, van kalmte, of van eenen helderen onbewolkten hemel en liefelijke koesterende zonnestrallen, moest wèl — omdat het de vinger Gods was die het aanwees — drie voorname grondtrekken in dat karakter leggen: werkzaamheid, standvastigheid en moed. De eerste

dezer zoo dikwerf bezongene en hooggeprezene grondtrekken der geaardheid van het vereerde voorgeslacht, was echter het kind eener andere hoedanigheid; eene hoedanigheid, die wel aanvankelijk moet wortel gevat hebben bij hen die het waagden den zwakken beweegbaren bodem te betreden, ze zich toe te eigenen en voor te bereiden tot wieg en bakermat van een nieuw volk.

De woesteling of het onbeschaafde natuurkind, moge het waarachtige beeld, den onopgesmukten tooi van den moed, als karaktertrek, onder middeleeuwsche vuistkampers willen opsporen, en het onwaardig achten, dat hij voorgesteld werd als innig gepaard met de *voorzigtigheid*; de wijsgeer gaat verder in zijne onderzoekingen, en weet andere, verhevener en krachtiger stensels voor zijne overtuiging op te delven uit oudere bronnen van ziel- en menschkunde.

De heerlijke, de nimmer overtroffen geschiedrollen welke PLUTARCHUS voor ons beschreven en voor ons uitgespreid heeft, doen ons de onafscheidelijke gezellinne van den moed, de *voorzigtigheid* namelijk, naar waarde schatten, en eenen hoogen prijs er aan hechten, dat beiden bij onze stamvaders gepaard gingen, dewijl zij beiden het leven gaven aan de zoo even geroemde en geprezene werkzaamheid.

De voorzigtigheid en hare naaste aanverwante, de *voorzorg*, door den begaafden, taalkundigen en kernvollen geschiedschrijver P. C. HOOFT, in vele zijner beeldrijke schilderijen voorzigt genoemd, kweekten en koesterden de werkzaamheid. Van deze zijde werd de standvastigheid geënt op het volkskarakter, dat als een krachtige loot voortsproot op den stam van kloeken moed en schrandere voorzigtigheid, en vormde, aldus gepaard, de grondtrekken van de geaardheid onzer eerste voorzaten, waarop wij wezen in onzen aanhef.

Voorzeker! de opkomst en bloei, de magt en grootheid waartoe datzelfde volk eenmaal geklommen is, de rijkdommen en die hooge graad van zelfstandigheid welke de individuen van dat geheel te zamen gepaard en zich-zelven gewrocht hadden — dat alles waren uitvloeisels van des volks bijzondere geaardheid.

Er moest toch wel iets bijzonders bestaan, iets oorspronkelijks, aan anderen vreemd, bij dat volk omgaan, om het te verheffen boven zijne fysieke onmagt, boven de beperktheid van zijnen, altijd door de natuur zelve bedreigden en waggelenden bodem, opdat het mogelijk werd den gevel van zijnen voorspoed te voltooijen en den topsteen op het gebouw zijner grootheid te planten.

Het is waar, de Voorzienigheid trad dikwijls op eene sprekende wijze tusschenbeiden. De hand Gods — zooals onze vrome voorvaders zeiden — stilde vaak de winden, voerde in het nijpen van den nood eenen hoogen vloed of lage eb aan, al naar gelang zulks tot behoud noodzakelijk was, of doodde den paalwurm, die aan de stutten van den aan de zee ontwoekerden grond knaagde. Maar dit waren dikwerf zoovele bewijzen te meer, dat de Voorzienigheid beschermt hen die den wil hebben en de middelen opsporen om zich-zelven te helpen.

Hoe kort, hoe bondig, en hoe verheven toch drukt HOOFT dit niet uit in de opdracht zijner *Nederlandsche Geschiedenissen*, aan FREDERIK HENDRIK, als hij zegt: « Men zal « hierop bybrengen, dat dit werk gewracht is van de zien- « lyke handt Gods, die de bystere buyen en bulderende « baaren breidelde in 't geweldighst haars woedens; en haar' « hollende hevigheid leerde luisteren naa den teughel, om « te wenden en keeren, gelyk tot het uitrechten zynes raads « van tydt tot tydt vereischt wordt: dat hy den bootsluiden « standvastigheid instortte, om zonder wanhoop en onbetu- « tert, als 't schip geenen duim boords booven waater had, « op hunnen plicht te passen: dat hij den peiloodten in de « donkre nachten des onweeders geen voorzigt ontbree- « ken liet, om het voor 't stranden en stooten op klippen « of banken te hoeden.»

De Voorzorg in alles en voor allen, zoowel wat het behoud van den Staat, de uitbreiding van deszelfs magt en de trapswijze ontwikkeling der bronnen van welvaart aanbetrof, als wat het welzijn en het vreedzame bezit van regtmatig verworven goed aanging, was als eene hoofdkarakter-hoedanigheid der Hollandsche natie, ook bij hare individuen zichtbaar.

Wij hebben het gezegd, en drukken er bijzonder op, om daardoor het doel en de strekking van dit vertoog in het helderste licht te plaatsen, namelijk, dat de hierboven bedoelde hoedanigheid geboren werd uit den toestand waarin onze stamvaders zich-zelven gesteld hadden. Immers wanneer wij op het woord *Voorzorg* letten, dan zal men daaraan geene andere beteekenis kunnen hechten dan dat het

eene hoedanigheid is welke den mensch voorbereid houdt en hem weerbaar maakt tegen de gevaren die hem in het tegenwoordige of in de toekomst kunnen bespringen.

De overvloed die het voortbrengsel van de voorzorg en van haar kind, de werkzaamheid, was, deze trapswijze verhooging van den statigen welstand, voorheen door Hollandsche deftige zuinigheid verkregen, werkte eindelijk, zooals zij op elk volk zijnen invloed meer of minder doet gevoelen, ook op het oorspronkelijke Hollandsche karakter. Na eeuwen van inspanning en krachtontwikkeling, toen de aanwassende welvaart van dat volk haren hoogsten top naderde, toen zag men de overvloed, op zijne beurt, hoogmoed, pracht en weelde voortbrengen. Van dat oogenblik af speelde de voorzorg slechts eene bijna onmerkbaar rol, zoowel in de handelingen der individuen, als in den raad der staatslieden. De hulk der Hollandsche bezadigdheid, getimmerd op de werf der voorvaderlijke voorzigtigheid, ontving menig lek en stootte voortdurend op de klippen en banken der vreemde aanlokselen, waarop zij 't stuur zette.

Wij zullen niet noodig hebben meer opmerkzaam en met den vinger die tijden aan te wijzen; waartoe zou het baten? Immers de geschiedenis wijst ons geen terugkeer tot vroegere oorspronkelijkheid, maar wel eene toenemende neiging tot onbedachtzaamheid aan! Men behoeft geenen diepen blik te werpen op den jongst verleden en op onzen tegenwoordigen tijd, om overtuigd te worden van de groote wijziging welke het volkskarakter in dat opzigt ondergaan heeft. Het leven van den eenen op den anderen dag heeft vervangen die omzigtige, misschien dikwerf — bekennen moeten wij het — bekrompen zorg voor de toekomst. De jongeren werden, om niet ouderwetsch te willen wezen, maar al te dikwerf buitensporig. In 't geheel — om onze bedoeling in eens, met de woorden van SIMON STIJL (ook in navolging gebezigd) uit te drukken — te vele malen zagen wij in onze latere geschiedenis en in onzen tegenwoordigen tijd, het zeil ten top gehaald, maar ook het roer vernageld.

Vraagt men zich af, of de *Voorzorg*, als eene karakterhoedanigheid niet ontaarden kan, en of er in onze geschiedenis geene blijken van ontaarding tot persoonlijk egoïsmus aanwezig zijn, dan is die geschiedenis en de ondervinding van onzen tijd dáár om de vraag toestemmend te beantwoorden.

— Wanneer de voorzorg in den gewonen loop der dingen, in tijden van rust, vrede en vreugde, slechts eene kleine ruimte beslaat in den werkkring der gedachten, in de dagen van gevaar en onrust, wanneer men van de hoogste trappen van welvaart tot aan den knagensten nooddrift zinkt,

ziet men ze dikwerf zich tot in het oneindige uitstrekkende. Maar dan ook verlaat zij de grenzen der rede en van het verstand; de genoegens, ja de benoedigdigheden van het tegenwoordige, worden dan opgeofferd aan eene toekomst welke zich nimmer verwezentlijken kan; een ieder drijft en jaagt in eenen maalstroom van eigenbaatzuchtige neigingen, welke en den staat, en de heilige pligten van het burgerschap doen vergeten. De Voorzorg dan, zal zij eene deugd blijven, moet zich perken stellen; zij mag niet uit het oog verliezen hare pligten, om uitsluitend hare belangen te behartigen.

Wij hebben in dezen aanhef de zaak en het woord — als titel van dit vlugtige vertoog gesteld — eenigzins omschreven, om onze lezers te stellen op het standpunt van waar, naar ons beste weten, het hieronder volgende zal dienen te worden overzien.

Wij hebben eene voorouderlijke deugd op den voorgrond en in het licht der beschouwing geplaatst, omdat wij er een beroep op zullen doen, en het ons dusdoende gemakkelijk viel, op eene meer sprekende wijze, een reeds ingeworteld gebrek te doen uitkomen, een euvel waaraan het Nederlandsche volk sedert lang heeft mank gegaan, en aanwijzen eene kwaal welke met veroudering bedreigd wordt.

Wanneer het waarheid is, dat de zorgeloosheid reeds sedert eene reeks van jaren vasten voet heeft verkregen in het burgerlijke leven en in het staatsbestuur der Nederlanders, opmerkelijker wordt die kwaal in de verhouding van het volk en zijner regering tot 's lands weérbaarheid in het algemeen en tot den militairen stand in het bijzonder. Nog in 't oog vallender vertoont zij zich in den soldatenstand zelve, ten opzichte van deszelfs eigene, algemeene en individuele belangen.

Niet vreemd, voorwaar, zal dan ook onze inleiding voorkomen, daar het nu reeds voor velen duidelijk zal zijn, dat wij ons eigenlijk wit van ter zijde, en zelfs regtstreeks hebben beschoten.

Bekennen wij het slechts, wij Nederlandsche officieren, dat, zoo wij, zoowel vóór als na het tijdstip van spanning, door de Belgische omwenteling te weeg gebragt, van de zijde onzer landgenooten, en zelfs van den kant van het landsbestuur menig blijk van zorgeloosheid hebben kunnen opteekenen, wij ten opzichte van ons-zelve, daarin niet zijn achterwege gebleven.

Geroep om herstelling en verbetering, klagten over vermeende of wezenlijke achteloosheid op de belangen van den

officiersstand, zoowel in werkelijke dienst, of in den staat van rust, over verongelijking en grieven, werden wel hier en daar gehoord, doch het haperde meesttijds aan de samenwerking, welke tot overtuiging kan leiden. De beslissende toon, die alleen door de krachtige, daadzakelijke medewerking der meerderheid kan voortgebragt worden, faalde altijd. En wanneer er al iemand opstond en den weg of een middel aanwees, welke misschien tot verbetering zou hebben gevoerd, dan bleef het, zelfs wanneer die middelen en wegen door de meerderheid goedgekeurd werden, bij een zorgeloos hoofdknikken, en de zaak verzonk weder, zonder eenig spoor na te laten. Zelden mogt het gebeuren, dat er eenige naklank gehoord werd.

Men is zelfs verder gegaan, om ook dan, wanneer het hooge bestuur het initiatief nam tot verbetering of verhooging van den welstand des officiers, maar daartoe eene algemeene medewerking onder de officieren vorderde, om ook dan, zeggen wij, te doen zien, dat het klagen nog geenszins een bewijs is, dat men geneigd is om mede te werken tot het uit den weg ruimen der oorzaken.

Wij hebben de gewoonte aangenomen angstvallig rond te zien naar alles wat tot verbetering leiden kon van ons tegenwoordig en toekomstig lot, om alle roerselen van opspraak aan te raken en aan te wijzen; maar, helaas! als er meer dan dat gevegd wordt, dan trekken wij ons liever terug in onze verouderde zorgeloosheid om tegen tijdelijke schade ons te dekken.

Er was een tijd — en hij staat opgeteekend op de weinige bladzijden der beknopte geschiedenis van eenen te snel voorbijgeganen luister van den militairen stand in Nederland — dat velen met ons voorspelden, wat er met dien stand in de laatste vijf of zes jaren werkelijk is voorgevallen. Wanneer er ooit een gelukkig tijdstip geweest is voor samenwerking tot een gewenscht nuttig doel voor den officiersstand, voorwaar het was in de jaren 1833 en 34, even vóór dat de burger-krijgslieden tot hunne vreedzame bezigheden, tot de rustige haardsteden en velen tot de altijd werkzaam gebleven bronnen van voorspoed, welvaart en weelde terugkeerden. Waren er toen slechts eenige kiemen van *Voorzorg* en eenige werkdadige kracht van wil meer algemeen onder de officieren verspreid geweest, hoe velen zouden er nu niet zijn, welke de offers, die toen door hen konden gebragt worden tot verbetering hunner toekomst, thans zouden kunnen en moeten zegenen!

Dezelfde hand die deze regelen schrijft, stelde destijds de « INVALLENDE DENKBEELDEN OVER DE BEVORDERING (AVAN-

CEMENT) EN HET VERBETEREN VAN DEN TOESTAND DES GEPENSIONNEERDEN OFFICIEREN (1).

Was hij toenmaals overtuigd van de uitvoerbaarheid, van het door hem voorgestelde plan, en van de noodzakelijkheid, dat men tot dat of tot eenig ander doortastend middel van *Voorzorg* zou moeten komen, om het broeiend onweder in zijne uitwerkselen minder schadelijk te maken — hij zag aan den anderen kant ook spoedig in, dat men te veel vertrouwen stelde in het tegenwoordige, om zich te kwellen over de toekomst. Individueel,..... ja, zei men den schrijver veel vleijends over zijne invallende gedachten, maar om de handen aan het werk te slaan, daartoe..... dacht men, dat het nog wat te vroeg was, en de tijd het voorstel zou doen rijpen.

Te vergeefs hield dezelfde schrijver aan velen de ware spreuk voor, die ook in onze volksgeschiedenis zoo dikwerf bewaarheid is, aide toi, le ciel t'aidera. Men dacht welligt dat de dankbare natie in het lot der oude of overvloedig gewordenen krijgers zoude voorzien! Alsof men bij haar meer dan bij ons om de toekomst dacht!

Had men toen slechts het voortdurend rammeijen eener oude Hollandsche opinie tegen de landmagt, die, even als weleer, door niets, zelfs niet door haren laatst behaalden roem en nog onbestorvene verdiensten beschermd werd, beschouwd als voortteekenen en wenken wat haar te wachten stond bij het sluiten van den vrede! Men zag den vloed van de, aan de belangen van den officiersstand, vijandige vertoogen in de raadzaal des volks en in de kolommen der dagbladen aanwassen; men kon met zekerheid voorspellen, dat de eb der oorlogsgevaaren alle steunsels en waarborgen van dien stand zoude wegvoeren, en evenwel bleef men zorgeloos toeschouwer van de dingen die gebeuren zouden en die gebeuren moesten! Alle werkzaamheid verslapte, de standvastigheid ging allengskens te loor, de moed verdoofde, en bij dien gedwongen overgang tot rust, vergat men de sprekende les der vaderen: *dat de Voorzienigheid beschermt hen die den wil hebben, en de middelen opsporen om zich-zelven te helpen!* Het schip had geen duim boords boven water, en de bootslieden zagen moedeloos, ja beteutert en zonder voorzigt de klippen en banken waarop het schip stooten en stranden zou, door het peillood aanwijzen!

Voorwaar, ons is het regt geschonken om met **HOORT** uit te roepen: «Inzichten, wightigh (mynes bedunkens)

«genoegh, om te verwerven, dat my de opspraak «in deesen verschoone.»

Hebben wij door het voorgaande willen betoogen, dat wij, officieren, uit gebrek aan *voorzorg*, eenen voor ons gunstigen tijd onbenut hebben laten voorbijgaan; hebben wij willen toonen, dat het klagen, pruttelen, treuren, op zich-zelve weinig of niets baat en den loop der zaken niet stuiten kan, — wij willen dan ook doen gevoelen, dat niet alles verloren is, indien slechts eenige individuen hunne krachten willen vereenigen, om langs den eenen of anderen weg, eene verbetering van den toestand des gepensionneerden officieren te bereiken.

Twee artikels van twee hooggeachte correspondenten, achtereenvolgens in de beide voorgaande nummers van ons tijdschrift opgenomen, hebben doen zien, dat men met verlangen het een of ander voorstel, tot die verbetering leidende, te gemoet ziet.

Terug te komen op het plan, vroeger door ons voorgesteld, is niet wèl doenlijk. Het getij is intusschen verloop, en de noodzakelijkheid is — onzes inziens — daar, *om de bakens te verzetten.*

Maar hoe?..... Eene gewigtige vraag voorwaar, welker beantwoording hoogst moeilijk is. De strekking onzer inleiding heeft die moeilijkheid in al hare deelen willen aanwijzen. Zij staat toch in een onafscheidelijk verband met de tegenwoordige zedelijke roerselen van de officieren. Eene zaak als de onderhavige, wil eenheid van zin, overeenstemming van gevoelen, en.....; doch éene proeve.

Een onzer geachte kameraden en wapenbroeder was met ons omtrent de hier behandelde zaak van gevoelen, dat men na de uitnoodiging der beide correspondenten, niet stil moest zitten. Zijn Edele nam het initiatief, en zond ter onzer beoordeeling het navolgend *Ontwerp*. Te regt schreef hij, als geleide van dat stuk, deze regelen:

«Wanneer het met goede denkbeelden, die den een of ander invallen, bij voorstellen blijft, zonder dat krachtige handen het werk aangrijpen, dan zoude men zich haast afvragen: Wat baten al die beschrijvingen zonder eenig resultaat? Zoo mag het echter niet gaan met het reeds dikwerf, en te regt, ter spraak gebragt ontwerp, waarvan de onbekende geestige inzender van den *Nieuwjaarswensch*, in uw December-nummer van dezen jaargang, thans weder melding maakt.»

«Ook ik heb reeds lang met de gedachte omgegaan, dat iets dergelijks uitvoerbaar en hoogst wenschelijk is. Daarbij overwoog ik zorgvuldig de verschillende stelsels, waarop de zaak moest gegrond worden, en wil u thans bekend maken

(1) Zie *Militaire Spectator*, 4de Deel, blad. 17.

met de uitkomsten mijner overwegingen, vervat in het bijgaand ontwerp; hetwelk ik u verzoek oplettend te lezen, als de vrucht eener langdurige beproeving, om de veelvuldige moeilijkheden te vermijden die mij telkens in den weg stonden, wanneer ik het over eenen anderen boeg wilde werpen.»

Aan dat vriendelijk en veelbelovend verzoek voldeden wij gretig, en wij vonden het Ontwerp uitlokkend genoeg, om er met den schrijver over te corresponderen.

Het gevolg onzer onderlinge afspraak is de openbare mededeeling van het voorstel, in deszelfs oorspronkelijken vorm, achtervolgd door eenige ophelderingen van den schrijver, en onze denkbeelden ten slotte. Ook wij verzoeken nederig eene bedaarde lezing van dat stuk.

ONTWERP VAN EENE SPAARKAS

VOOR

DE OFFICIEREN VAN HET NEDERLANDSCHE LEGER.

§ 1. Er wordt eene spaarkas opgericht ten dienste van de officieren, thans actief bij het leger dienende, onder den naam van de *Voorzorg*.

§ 2. Het doel van de *Voorzorg* is, ieder officier in de gelegenheid te stellen, om door spaarpenningen, die hij gedurende den actieven diensttijd afzondert, zijn toekomstig lot als gepensioneerde te verbeteren.

§ 3. Zijne Excellentie de Heer Minister van Oorlog, wordt eerbiedig verzocht, het protectoraat van de *Voorzorg* te willen aannemen.

§ 4. Zoodra de *Voorzorg* vijf en twintig deelnemers telt, is de vereeniging geconstitueerd.

§ 5. De tijdelijke directie van de *Voorzorg* berust op de voorstellers der vereeniging.

§ 6. In de maand Januarij 1847 zal eene algemeene vergadering belegd worden van de deelnemers in de *Voorzorg*, waarin men zal overgaan tot het benoemen van drie Directeuren en eenen Thesaurier, alsmede van eenen Raad van Toezigt, bestaande uit vijf leden. — In deze vergadering zal tevens worden bepaald, hoelang de leden der directie en van den raad van toezigt in functie blijven, en op welke wijze de volgende verkiezingen zullen plaats hebben.

§ 7. Het tijdelijk bestuur treedt af, zoodra de directie volgens § 6 is benoemd, nadat het rekening en verantwoording heeft gedaan van de werkzaamheden gedurende

het eerste tijdvak van het bestaan der *Voorzorg* en de in kas zijnde gelden of geldswaarden aan den benoemden thesaurier heeft ter hand gesteld.

§ 8. Het minimum der jaarlijksche bijdrage voor ieder deelnemer wordt bepaald op vijf en twintig gulden: meerdere bijdrage geschiedt in veelvoud van 25; zoodat men kan inschrijven voor 25, 50, 75, 100 enz. gulden.

§ 9. De bijdrage wordt in twaalfde gedeelten maandelijks afgehouden van het traktement des deelhebbers, met eene verhooging van één ten honderd ter bestrijding van onvermijdelijke administratie-kosten. Voor iedere 25 gulden bijdrage ondergaat derhalve de deelhebber eene korting van f 2,10^s, waarvan 2 centen voor administratie-kosten.

§ 10. De bijdragen worden belegd in 2½, 3 of 4 pCt. Werkelijke schuld, naarmate een dezer fondsen het meeste voordeel aanbiedt tot geldbelegging.

§ 11. Een deelhebber van de *Voorzorg* gepensionneerd wordende, houdt dadelijk op met bij te dragen, onverschillig of zulks al dan niet op zijn verzoek geschiedde, en verkrijgt regt op uitkeering, te rekenen van af den eersten dag van de maand volgende op dien waarin hij wordt gepensionneerd.

§ 12. Deelgenooten, overgaande tot het leger dienstdoende in 's Rijks overzeesche bezittingen, blijven, des verkiezende, leden van de *Voorzorg*, mits hunne bijdragen alle drie maanden geregeld overmakende in wissels op het Ministerie van Kolonien of op de Nederlandsche Handelmaatschappij. Verkiezen zij geene deelhebbers te blijven, zoo ontvangen zij restitutie van de ingelegde gelden, zonder bijbetaling van interest: evenzoo de deelhebbers, die, hetzij om welke reden, de dienst verlaten zonder gepensionneerd te worden, en om deze reden geene leden van de *Voorzorg* vermogen te blijven.

§ 13. Deelhebbers, behoorende tot het leger in het moederland, zijn van het lidmaatschap der *Voorzorg* vervallen, wanneer zij meer dan drie maanden in gebreke blijven met de betaling hunner bijdrage; desgelijks de deelhebbers die zich in de overzeesche bezittingen bevinden; wanneer zij meer dan negen maanden met hunne betaling ten achteren zijn.

Met het verlies van het lidmaatschap, houden alle vorderingen van den deelhebber op te bestaan, en komen de door hem bijgedragen gelden met de daarop te goed gemaakte rente, ten voordeele van de vereeniging.

§ 14. Bij het overlijden van eenen deelhebber, vervallen de door hem bijgedragene gelden met de te goed gemaakte rente aan de vereeniging.

hebber uitbetaling kregen van de som die hij nog bij de *Voorzorg* te goed had. Daarentegen konden gehuwden een bezwaar in § 14 vinden, hetwelk hen terughield om deelnemers te worden, liever verkiezende, om gedurende hun leven minder te trekken, maar hunne echtgenoot of kinderen het regt op hun te goed bij de *Voorzorg*, in geval van overlijden na te laten, zoo zal het welligt noodig wezen, om eene tweede afdeeling van de *Voorzorg* daar te stellen, werkende alleen als Spaarbank en geenszins als Tontine. Deze afdeeling moet geheel afzonderlijk worden geadministreerd.

§ 20. De behoefte aan eene tweede afdeeling, volgen § 19, zal aangenomen worden te bestaan, zoodra zich tien deelhebers, van de vijf en twintig die noodig zijn om de *Voorzorg* te constitueren, daarvoor verklaren.

De voorwaarden van deelneming in de tweede afdeeling, zullen gelijk zijn aan die voor de eerste afdeeling, met de volgende wijzigingen:

- 1°. In plaats van § 14, valt te lezen: Bij overlijden van eenen deelhebber, wordt het door hem bijgedragen kapitaal, met de rente tot den dag van zijnen dood, uitbetaald aan zijne wettige erven en zulks binnen vier weken nadat de Directie van de *Voorzorg* kennisgeving krijgt van het sterfgeval.
- 2°. De gewone uitkeering volgens § 16, blijft dezelfde als voor de eerste afdeeling; maar alinea A, § 15, moet gelezen worden: « De gewone jaarlijksche uitkeering, vast bepaald bij het pensionneren van den deelhebber, wordt voortgezet gedurende het aantal jaren waarop de waarschijnlijke leeftijd is aangenomen.»
- 3°. De bijbetaling van rente volgens B, ondergaat geene wijziging.
- 4°. De buitengewone uitkeeringen volgens C, kunnen alleen plaats hebben wegens baten, vermeld in de drie laatste alinea's van § 18; aangezien in de tweede afdeeling geene gelden door het overlijden van deelhebers aan de *Voorzorg* vervallen. Het regt op dit dividend, in verhouding tot de geleverde bijdragen, blijft de deelhebber behouden tot aan zijnen dood; maar kan niet overgaan op zijne vrouw, waarmede volgens alinea 1 dezer § finaal wordt afgerekend, na het overlijden des deelhebers.

§ 21. De administratie van de *Voorzorg* zal zoo duidelijk, maar tevens zoo eenvoudig mogelijk worden ingerigt. Jaarlijks worden de boeken door den Raad van Toezigt nagezien,

en in orde bevonden zijnde, afgeteekend; waarna een algemeen verslag wordt gedaan aan de deelhebers door dien Raad. Uit dit verslag zal de toestand van het fonds, de door hetzelfde gedane ontvangsten, uitgaven en geldbeleggingen in het verlopen boekjaar, duidelijk moeten blijken, zoodat ieder deelhebber in staat is om dezen toestand juist te beoordeelen.

§ 22. De wijze waarop de bijdragen van de deelhebers aan den Thesaurier worden overgemaakt, moet nader bepaald worden.

§ 23. De uitbetalingen aan regtverkregen hebbende deelnemers, geschiedt in wissels op een aanzienlijk huis binnen Amsterdam, en wel:

De vaste uitkeeringen volgens A, tweemaal 's jaars, in de eerste helft van Januarij en Julij.

De bijbetaling van rente volgens B, eenmaal 's jaars, in de eerste helft van Januarij.

De buitengewone uitkeering volgens C, eenmaal 's jaars, in de eerste helft van Januarij.

§ 24. De Directie is solidair verantwoordelijk voor het kapitaal van de *Voorzorg*. Aan haar is het daarom overgelaten, om van den Thesaurier die waarborgen te vorderen, dewelke zij noodig acht om tegen mogelijke schade gewaarborgd te zijn. Mogt dan ook onverhoopt de keuze van de deelnemers op iemand vallen, die als *Thesaurier* in de opinie van de Directeuren niet al de verlangde waarborgen oplevert, dan zal men tot de keuze van eenen anderen moeten overgaan.

§ 25. Ingeval van niet-betaling der rente, of buitengewone daling van de Nederlandsche Werkelijke schuld, is de Directie van de *Voorzorg* geenszins aansprakelijk voor de schade, die daarvan een gevolg kan wezen.

§ 26. Bij het nazien van de administratie en het onderzoek van den stand der *Voorzorg* volgens § 21, zal de Raad van Toezigt tevens verplicht wezen, zich te overtuigen, dat al de gelden en geldswaarden, aan de *Voorzorg* behorende, werkelijk voorhanden zijn. Van dit onderzoek zal in het algemeen verslag speciaal melding worden gemaakt.

§ 27. Alle questiën tusschen de directie van de *Voorzorg* en hare deelhebers, worden door den Raad van Toezigt in der minne geschikt. De directie, zoowel als de deelhebers, verbinden zich, om met die uitspraak genoegen te nemen, zonder ooit of immer te zullen overgaan tot het instellen van regtsvorderingen wegens de questiën. De eenige uitzondering op dezen regel, is het geval waarin de deelhebers verplicht waren, de Directie te vervolgen, op grond

van § 24; een geval hetwelk zich bij eene vereeniging tus- schen mannen van eer, uit wiens midden de Directie en den Thesaurier gekozen wordt, nimmer zal opdoen.

§ 28. Wanneer de *Voorzorg*, na eenigen tijd bestaan te hebben, onverhoopt zoodanig mogt uitsterven, dat in iedere afdeeling derzelve slechts tien deelhebbers meer aanwezig zijn, zullen dezen niet verplicht wezen nieuwe leden aan te nemen, maar regt hebben, om het voorhandene kapitaal in iedere afdeeling te verdeelen, in verhouding tot de gedane bijdragen.

Een der beide afdeelingen kan echter opgeheven worden, zonder dat zulks van invloed is op het bestaan der andere.

GRAVE, 15. Januarij 1846.

De Majoor,
ENGELBERTS.

De geachte schrijver geeft ons in zijne geleidende particu- liere letteren, eenige ophelderingen, waaruit wij voorloopig de volgende ter mededeeling kiezen:

« 1°. Mijn ontwerp is *au premier abord* niet schitterend. Het belooft geene groote uitkeeringen aan deelnemers, welke voor kleine sommen inschrijven. In dat opzigt volgt het geenszins zekere fondsen, die naderhand eindigen met niet of zeer weinig te betalen. Maar het is solide en een- voudig genoeg, zoodat zelfs ieder schooljongen de berekening kan naciijferen. Slechts één punt zoude paradoxiaal kunnen voorkomen, indien men uit het oog verloor dat de waar- schijnlijke leeftijd ruim genoeg is aangenomen, om stellig te mogen gelooven dat er meer deelhebbers eerder korter dan langer den aangenomen gemiddelden leeftijd van 71,063 ja- ren zullen leven. (Zie § 18).»

2°. « De termijn, waarna eerst de buitengewone uitdeelingen aanvangen, stel ik op 10 jaren, ten einde de re- serve-kas behoorlijk te stijven, alvorens men de uitdeelin- gen doet. Stelt men een korter termijn, dan zouden de uitdeelingen onbeduidend zijn.»

3°. « Bij mijn ontwerp *trekt een ieder naar zijne inlage*. Niemand kan in de noodzakelijkheid vallen *van voor ande- ren te betalen* (hiertoe zijn wij soldaten in den regel ook te arm). Het verschil in rang baart geen bezwaar. De moei- jelijke afwijzing is ook ontweken van de officieren die reeds zeer nabij aan den toestand van rust zijnde, in gewone pensioenfondsen gretige, maar min volkomene deelhebbers zouden wezen. Ook geeft het geen bezwaar (zooals het zoude wezen voor een eigenlijk pensioenfonds) dat het regt ver- krijgen, ten gevolge van de pensionnering, eene zaak is, die

geheel afhangt van het goedvinden der Hooge Regering; een punt waarop men bij iedere andere wijze van inrigting schip- breuk zal lijden.»

4°. « De voorwaardelijke bepalingen ten gunste van nage- gelatene betrekkingen van overledene deelhebbers aan te ne- men, was, hoe wenschelijk voor gehuwden, onraadzaam, dewijl de ongehuwden daarin redenen tot afkeuring zouden vinden. Maar aangezien onder de eerstgenoemden velen zul- len verkiezen, om minder te trekken bij hun leven, maar daarvoor de zekerheid te verkrijgen, dat hetgeen ze nog te goed hebben van de spaarkas, na hun overlijden, aan vrouw of kinderen zal worden uitbetaald, zoo meende ik voor dezen eene tweede afdeeling te moeten daarstellen, die zeer gevoeglijk door dezelfde directie kan worden beheerd.»

5°. « Nog een ander voordeel van het ontwerp is dit: men behoeft geen groot getal deelnemers om de zaak op touw te zetten.»

6°. « Ziet men er tegen op om den last en de verantwoor- delijkheid van de oprigting en aanvankelijke administratie op zich te nemen? Dit doe ik niet, en doe zulks gaarne ter liefde van eene zoo belangrijke zaak. Zelfs heb ik er niets tegen, om, wordt het aantal deelnemers eenigzins aanzienlijk, *een borgtocht te stellen, geëvenredigd aan de massa der bijdragen*; en zou er eene eere in stellen, cre- diet te vragen aan vreemden.»

7°. « Eenige officieren zullen beweren, dat zij wel zelve eene spaarkas kunnen aanleggen, door maandelijks wat af te zonderen en later te beleggen. Gezwegen dat dit op zijde leggen al eene zeer ver gevorderde praktijk van de bezuinigings-taktiek vooronderstelt, die men bij weinigen aantreft, zoo is het beleggen van kleine sommen, bij ver- gelijkning tegen groote, altijd onvoordeelig; vooreerst omdat men lang vergaren moet voor dat men iets *belegbaars* bijeen heeft; ten anderen, omdat de kleine certificaten altijd hooger staan dan die van duizend guldens. Men verliest alzoo *primo* aan renten, *secundo* aan kapitaal. Ook in dezen maakt *eendragt magt*.

Ziedaar het *Ontwerp* en de *Ophelderingen* van den schrij- ver. En zouden wij nu noodig hebben, in het breede uiteen te zetten de belangloosheid, ja de eerbiedwaardigheid der drijfveeren, welke den schrijver hebben bewogen zijn voor- stel te doen, zijn plan te ontwikkelen en op te helderen! De punten 6 en 7 der ophelderingen zijn te veelzeggend, om bij die drijfveeren lang te verweilen.

Als hoofdofficier der artillerie, en zoo wij vermoeden, niet geheel onbemiddeld, voor 't minst als solide administrateur bekend, kan men niet vooronderstellen dat hij eene zoodanige spaarkas juist voor zich behoeft te wenschen. De beweegoorzaken zijner bemoeijing waren alzoo van den edelsten aard, en getuigen van eene waarachtige belangstelling in het lot zijner krijgsmakkers, die minder begunstigd zijn door de fortuin, of die slechts een karig pensioen te wachten hebben na een werkzaam leven, waarin zelfsverloochening, ontbeering, teleurstelling en opofferingen zich om 't zeerst afwisselen.

Wij zouden onze roeping en onze neigingen miskennen, wij zouden onregt doen aan de motieven die onze pen sedert vijftien jaren bestuurden in het belang van het leger, indien wij ons niet met gretigheid vereenigden met het ter sprake gebragte ontwerp. Wij zouden — het is waar — de voorkeur hebben gegeven aan eenig ontwerp, waardoor zoowel de belangen van den gepensionneerden, als het avancement van den actief dienenden officier gelijktijdig wierd bevorderd, en wel eenigzins in den geest der hiervoren door ons aangehaalde *invallende gedachten*; maar tot iets zoodanigs ware de regtstreeksche bemoeijing van het Hooge Bestuur onvermijdelijk noodzakelijk. Dat men daarop zoude kunnen rekenen, en men zich zoude mogen vleijen, niet slechts met medewerking, maar zelfs met eene alles afdoende bescherming, daarvan houden wij ons overtuigd, maar ook alleen in het geval, dat door *al de officieren* van het leger aan een zoodanig plan wierd deelgenomen. En aangezien eene dusdanige eenheid van zin, in de loopende tijden wèl niet te verwachten is, zoo zal men — ons bedunkens — zich voorloopig moeten rigten tot hen die tot leuze hebben genomen: «Aide toi, le ciel t'aidera.»

Bepalen wij dan vooreerst onze aandacht tot het hier aangehaalde *Ontwerp*. Het komt ons in vele opzigten zeer *aanneembaar*, en *heilzaam* in de gevolgen voor. *Aanneembaar*, vooral voor ongetrouwden, omdat het voorstel in den *eigenlijken zin*, vele voordeelen van eene spaarkas bevat, en eene instelling belooft, die — om met den bekenden staatshuishoudkundigen baron MALCHUS te spreken — *juist niet bestemd is om een goed gevormd kapitaal te ontvangen en rijke vruchten te doen dragen, maar wel, om aan zekere klassen van menschen, die zonder kapitaal te bezitten, een beperkt dagelijksch inkomen hebben* (honorarium voor arbeid of geleende diensten) *het middel te verschaffen tot achter-eenvolgende vorming van zoodanig kapitaal*: Eene instelling welke zou kunnen beschouwd worden als eene toenadering

tot eene economische hervorming, die voorzitten moet bij eene betere verdeling en een beter beheer der inkomsten, en, langs dien weg, tot eene gelijkmatiger verdeling der welvaart. Het zou ook heilzaam in de gevolgen zijn, niet slechts voor de individuën, omdat deze het nut, den invloed en de bestaanbaarheid van het vormen van kapitalen zouden leeren kennen, maar ook voor den Staat, die het grootste belang heeft bij het toenemen der welvaart van elk individu. Wat een dusdanig voorbeeld in deszelfs gevolgen zoude kunnen uitwerken, zou welligt te meten en te berekenen wezen. Daarenboven kwam het ons heilzaam voor, omdat wij het niet onmogelijk achten, dat dit voorstel, hetzij bij eene invoering, of als voorstel zelf, aanleiding kan geven tot de eene of andere instelling, die regtstreeks of van ter zijde kan werken op eene verbetering van het *avancement*, iets dat in deszelfs gevolgen mede invloed zou uitoefenen op de verbetering van het lot des gepensionneerden officiers.

In principe zijn wij het derhalve met den hooggeschatten voorsteller eens; maar wij vermeenen, dat de navolgende punten verdienen in overweging genomen te worden:

1°. Dat het lidmaatschap, en ook het ingelegde kapitaal met interessen, dienen verloren te gaan, en de laatsten aan het fonds zouden vervallen, bij het ondergaan van een ont-eerend vonnis.

2°. Dat het ingelegde kapitaal en niet de rente behoorde te worden gerestitueerd aan deelhebbers welke *vrijwillig* de dienst verlaten.

3°. Dat elk deelhebber zich verbond om ten minste tien jaren lid te blijven.

4°. Dat elk deelhebber zich verbond om de interest van één jaar van het hem in 't fonds toekomende kapitaal, te schenken ten behoeve der reserve-kas, in 't geval eener onverwachte bevordering.

5°. Dat de uit te keeren rente en rente van rente, voor de eerste 10 jaren, die tot vorming van het kapitaal dienden, zouden berekend worden op $3\frac{1}{2}$ pCt., met bepaling dat de overwinsten gedurende dat tijdvak wierden gestort in eene reserve-kas.

6°. Dat de reserve-kas zoude dienen tot dekking van alle misrekeningen, en om voor de kansen van winst, tegen een betrekkelijk miniem verlies, ten voordeele der algemeene vereeniging, van een klein deel, te beleggen in de eene of andere solide obligatie-loterij (leening bij lootaandeelen) met bepaling, dat bij eene gunstige uitloting, het ingelegde kapitaal van ieder aandeelhouder, naar deszelfs verhouding zoude worden verhoogd met het elders verkregen regtma-

matig aandeel in de winst. En verder, dat het genoemde reserve-fonds, bij eenen goeden stand, om de twee jaren een, door de administratie goedgekeurd *dividend* aan de rentetrekken-gepensionneerden zoude verstrekken; en eindelijk

7°. Dat, om de *eerste afdeeling* der vereeniging, reeds eenigzins in verband te brengen met de nagelatene betrekkingen der gehuwde aandeelhouders in die *afdeeling*, ook de weduwe of kinderen dier aandeelhouders, tien jaren lang, na hun overlijden de renten en dividenden van het ingelegde kapitaal zouden trekken, waarna het laatste ten voordeele van de vereeniging verviel.

Door hetgeen wij van het *Ontwerp* zelf gezegd hebben, en door de opmerkingen die wij als punten van overweging daarop hebben laten volgen, zal men, ook zonder verdere betuiging onzerzijds, begrijpen, dat wij ons volgaarne vereenigen met den majoor ENGELBERTS, om alles aan te wenden wat zoude kunnen strekken tot *verwezenlijking* van dit plan.

Het komt er nu slechts op aan te weten, hoe men over dit plan denkt, en of er wil tot handelen bestaat. Bestaat deze werkelijk, dan is het ons gegeven om den weg aan te wijzen, hoe men tot eenig resultaat kan komen. Daartoe nemen wij de vrijheid voor te stellen:

a. Dat zich in elke groote of kleine garnizoensplaats, één officier aan het hoofd stelt zijner kameraden, en zich belast met de functie van correspondent der *Vereeniging*.

b. Dat de in a genoemde correspondenten zich belasten met de opname der namen van diegenen, welke zouden geneigd wezen deel te nemen aan deze associatie; verder, met de opmerkingen, de voorwaarden, de verbeteringen of bijvoegingen van het voorgestelde ontwerp, ten einde daarvan op te maken een overzichtelijk en duidelijk geheel, om te kunnen dienen tot consideratie en advies.

c. Dat dezelfde correspondenten tevens op zich zouden nemen de inzameling, en, in vereeniging met anderen, de beoordeeling en advisering van andere voorstellen, tot doel hebbende eene verbetering in het lot van den actief dienenden of gepensionneerden officier, in het geval zoodanige voorstellen door het onderhavige wierden uitgelokt.

d. Dat de meergenoemde correspondenten zich reeds dadelijk deden kennen, bij *franco* brieven, hetzij aan den heere Majoor der Artillerie ENGELBERTS te *Grave*, of regtstreeks, of door tusschenkomst onzer Uitgevers te *Breda*, aan ons te *Venlo*.

e. Dat, om een zeker tijdvak open te stellen, waarin alles rijpelijk overwogen en bediscussieerd konde worden, alle stukken, het voorgestelde ontwerp betreffende, PORTVRIJ wierden

ingezonden op of vóór den 1sten JUNIJ dezes jaars, aan onze Uitgevers BROESE & COMP. te *Breda*, met de woorden: Officiers-Spaarkas, ter aanduiding van het onderwerp.

f. Dat, indien de een of ander officier, in dien tusschen-tijd, iets zoude willen opstellen in het belang van dit Ontwerp, of welligt eenig ander, op het beoogde doel betrekkelijk, of een beter plan meende te kunnen aanbieden, deze ten vriendelijkste en dringend verzocht worden, dusdanige bescheiden of stukken, langs den gewonen weg, *franco* aan de Redactie van ons tijdschrift in te zenden.

Daarentegen verbindt zich de Redactie, om door tusschenkomst van dit tijdschrift, rusteloos werkzaam te zijn, ten einde het goede, nuttige en heilzame dat hier beoogd wordt, op alle mogelijke wijzen en door alle betamelijke middelen te bevorderen. Daartoe vermeent zij aanvankelijk reeds te moeten openstellen de kolommen van den *Militairen Spectator*, voor al degenen die iets zouden willen bijbrengen tot het doen in stand komen van deze of gene associatie, tot verbetering van den welstand der vaderlandsche militairen in het algemeen, en die der officieren in het bijzonder, of tot alles wat zoude kunnen dienen tot bevordering van eenheid van zin, als de grondsteen van kracht.

Hebben wij het ondernomen een der voorvaderlijke deugden en hoedanigheden in het geheugen terug te roepen, hebben wij het gewaagd te doen opmerken, dat de indruk-selen dier voetstappen onzer voorzaten allengskens uitgewischt zijn bij den naneef, zoodat ook het spoor schier verloren schijnt, — men zal het ons dan ook — hopen wij — aanrekenen, dat dit beroep gedaan is tot het bereiken van een heilzaam doel. Misschien zal men met ons kunnen instemen, dat eene dusdanige beschouwing het gemakkelijkste kan leiden tot het vereenigen van al de officieren tot één ligchaam, welks leden zouden kunnen zamenspannen ter bevordering van hetzelfde groot en gewichtig oogmerk, waarbij allereerst zij, en daarenboven de Staat het grootste belang hebben. Immers, willen wij van de ons thans aanklevende neigingen, met billijkheid oordeelen, dan was het wel noodig dat wij ze vlugtig in hare ontkieming gadesloegen.

Gering waren de beginselen waaruit het Nederlandsche volk, waaruit zijne vrijheid, magt en rijkdom door zijne grondleggers zijn voortgebracht. Groot was de dwaling waarin het verviel, door uit het oog te verliezen den oorsprong van dien gezegenden aanwas van grootheid en welvaart; met nadruk verwijst eene op de ondervinding der geschiedenis steunende overtuiging, dat men, zooveel als tijd en omstan-

digheden vermogen, moet terugkeeren tot de oorspronkelijke hoedanigheden van het voorgeslacht!

Weinig of nietsbeduidend wordt welligt het plan geacht of het Ontwerp dat hier langs eenen omweg op den voorgrond is geschoven; maar wie is er die smaad zoude willen drukken op de kleinheid van het middel, of deszelfs oogmerk, dat hier bloot ligt, zou willen of kunnen lasteren!

Gewis, onze moed werd aangewakkerd; de oude, voorzeker niet uitgedoofde geestdrift, die ons zoo dikwerf de pen in de hand gaf, wanneer wij ingedaagd werden, om, naar regt en billijkheid, te pleiten voor de vaderlandsche krijgers, werd opgewekt toen ons eene stoffe werd aangeboden, zóó rijk van inhoud, en zóóveel belovend in hare gevolgen; toen wij ons eens weder hoorden opvorderen, om de aloude voorvaderlijke vaan te verheffen, en onze krijgsmakkers te wijzen op die onvergankelijke leus: « *Eendragt maakt magt!* »

De tijd, de omstandigheden, en — wij meenen het te mogen zeggen — de zoowel bekende *zorgeloosheid* der natie zelve, hebben een dekkleed getrokken over het tijdperk, waarin het leger alles voor het volk was, en allengskens verslijten de laatste roemrijke herinneringen aan de dagen des gevaars: « *Lorsque l'émeute grondait, ou qu'au Midi résonnait le bruit des canons, le soldat avait ses courtisans. Les députés le carressaient à la tribune, les poètes le flattaient dans leurs livres, les marchands lui souriaient du seuil de leurs boutiques, et tout, députés, poètes et marchands, promettaient à l'armée qu'elle aussi, fraction de la nation, aurait sa part de bien-être nationale. Mais les masses sont oublieuses comme les individus: avec la crainte ont disparu les promesses (J. AMBERT).* » En daarom — herzeggen wij — is het tijdstip aangebroken, dat wij ons-zelfen moeten trachten te helpen aan een beter deel van welstand op den ouden dag? De koninklijke veldheer, die hen kent, die zooveel liefde kweekt in het ridderlijke vorstenhart voor zijne trouwe soldaten; de generaal die aan het hoofd staat van het krijgshoofdstuur, en geen middel onbepoefd laat, om te verzachten de wonden, welke de wet der noodzakelijkheid hem gebod te slaan; beiden — wie kan er aan twijfelen — zullen iedere poging daartoe toejuichen, beschermen en bevorderen. En hoe kan het anders; immers op de paden die ons voeren naar eene dusdanige eenheid van zin, geuren ook de bloesems van deugden en hoedanigheden, welke alleen door samenwerking van wil en krachten kunnen in stand gehouden of ontwikkeld worden. **HET ZIJ ZOO.**

Venlo, 1 Februarij 1846.

J. C. VAN RIJNEVELD.

DE PAARDEN

NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

(Uit de Oost-Indiën gezonden.)

Al wat tot heden omtrent de paarden in den Oostindischen Archipel het licht heeft gezien, bepaalt zich tot eenige verhandelingen over de verbetering van het Javasche paardenras.

In deze opstellen, die trouwens ook alleen voor Indie geschreven zijn, worden zaken als bekend aangenomen, die het op verre na zoo algemeen niet zijn, met name de hoedanigheden of eigenlijk het ensemble der eigenschappen en gebreken, waardoor deze rassen, en van andere bekende, en onderling zich onderscheiden.

Ten einde het vraagstuk eener doelmatige verbetering en uitbreiding van het paardenras op Java, met vrucht ook aan het oordeel van deskundigen in het moederland kunne worden onderworpen, is vooreerst noodig den beoordeelaar op de hoogte van zijn *onderwerp* te brengen, door hem inlichtingen omtrent rassen te verschaffen, wier beschrijving hij te vergeefs in het legio van hypologische werken en tijdschriften zal zoeken op te sporen. Men verwachtte echter hier niet het wetenschappelijke relaas van eenen Veterinair te vinden; daartoe is mijne paardenkennis te gering; de bedoeling is hier een résumé der uiterlijke gestalte en van de hoedanigheden dezer paarden te geven, die dan ook de hoofdenmerken zijn, wanneer over rassen wordt gesproken.

De Indische schiereilanden schijnen geen eigendommelijk paardenras te bezitten; althans de paarden, welke in de landen ten Z. Oosten van den Indus worden aangetroffen, zijn, volgens de berigten die ik hierover heb kunnen inwinnen, even als de remonte voor het Engelsch Indisch leger, niet alleen van Persischen of Arabischen oorsprong, maar veelal werkelijke Persianen of Arabieren, die in de Persische golf aangekocht, meest naar Bómbay getransporteerd, en aldaar bij opveiling van de hand worden gezet.

Onder de benaming « Indisch paard, » die in den loop van dit geschrift veelvuldig zal worden gebezigd, bedoel ik dus de rassen der eilanden van den Indischen archipel, en hoofdzakelijk der Sunda-eilanden, met inbegrip van Timor.

Bij vergelijking van het gewone Poolse en Russische paard met het Indische, zal de maagschap dezer rassen den paardenkenner niet ontgaan; beiden zijn onmiskenbaar takken van die groote Tartaarsche en Mongoolsche familie, die in het hoogland van Azie te huis is, en zich van de

westzijde van den Kaukasus tot aan de oostelijke oevers van dit werelddeel en zijnen Archipel uitbreidt (1).

Dezelfde schakeringen, welke dit ras in het westen door kruising met het Arabische heeft ondergaan, hebben waarschijnlijk ook in het oosten plaats gehad, toen het Islamismus deze eilanden bereikte. De vriendschappelijke verstandhouding, welke onmiddellijk tusschen de Arabische Missionairs en de Javasche grooten heerschte, het Oostersche gebruik om wederzijds geschenken te geven, en de hooge waarde, welke de Arabier aan het racepaard (*Kheil*) hecht, doen met grond vermoeden, dat zich onder deze geschenken ook zulke dieren bevonden.

Dit vermoeden wordt allezins gerugsteund, zoo door de overeenkomst tusschen Indiaan en Arabier, en de wijze waarop zij de deugdelijkheid van het paard, vooral voor den teelt beoordeelen, als door de omstandigheid, dat zich onder de meest geschatte rassen individu's bevinden, die weinige kenmerken van hunnen landaard dragen, en meer het voorkomen hebben van kleine Arabieren.

De Indiaan hecht groote waarde aan zekere teekenen, aan welke hij het racepaard meent te herkennen, b. v. een haarwervel aan beide zijden van den kam, ter hoogte der punt van het teruggelegde oor, enz. Aan een met zulke kenmerken begaafd paard, geeft hij voor den teelt de voorkeur boven het in de oogen van den Europeaan schoonste en volmaaktste paard; want deze schoonheid is, naar zijne beoordeeling, evenmin erfelijk als de leelijkheid van het gelukkig geteekende, hetwelk altijd, zoo niet schoone, dan toch afstammelingen van race zal verwekken. — Deze redenering is niet van grond ontbloot; zij steunt op daadzaken, op datgene wat bij stoeterijen, meer dan de schranderste bespiegelingen, verdient te worden opgevolgd; want het is niet te ontkennen, dat juist die Javaansche grooten, welke dit stelsel aanhangen, in het voortdurend bezit zijn der schoonste en beste paarden.

Met dit systema, dat uitsluitend op den teelt van toepassing is, moet men niet verwarren de gelukkige en ongelukkige teekens voor het onmiddellijk gebruik als rijpaard.

Deze vooroordeelen, waardoor aan zekere kleuren en afteekeningen, niet om der schoonheid wille, de voorkeur

(1) Deze verwantschap kenmerkt zich niet slechts door den vorm, maar ook door eene bijzondere neiging tot den telgang, waarvan Loiser in zijne toelichting tot de « *Anleitung um Pferde abzurichten, van HUNTERSDOORF* » gewaagt; beweerende dat deze dispositie tot den telgang van het Tartaarsche paard een bijkans onoverkoomlijke hinderpaal tot het in evenwigt en op de croupe zetten, oplevert.

wordt gegeven, zijn in Europa even goed in zwang als hier, en worden hier, zoowel als daar, dagelijks door de ondervinding gelogenstraft.

De Indische paarden zijn zeer klein; hunne hoogte varieert van 3 tot 4 voet, 2 à 3 duim Rhijnl.; de gewone grootte is echter 3 voet 9 duim à 4 voet.

Het is een merkwaardig, alleen door den invloed van het klimaat te verklaren verschijnsel, dat de progenituur van uit Europa overgebrachte diersoorten, al bestaat er geene vermening of kruising met die van het land, zelden den vollen wasdom hunner ouders bereikt; deze daling hernieuwt zich van geslacht tot geslacht, en houdt pas op, wanneer het overzeesche dier zoo klein geworden is, als zijne Indische broederen.

Daarom, indien men niet geneigd is zich eene eeuwigdurende uitgave op den hals te laden, door zich telkens van nieuwe vreemde paarden te voorzien, is het verkieslijker, te pogen het paard uit den Archipel in zich-zelve te verbeteren. Trouwens, deze weg is vermoedelijk reeds ingeslagen door het kortelings gecreëerde inspectoraat over het paardenras.

Dat een ras, zonder vermenging met vreemd bloed, slechts door zorgvuldige paring der keurigste individu's, veredeld of verbeterd kan worden, bewijzen de in Engeland zoo hoog geschatte Cleavelandsche bruinen.

Keeren wij nu tot de beschrijving van het Indische paard terug:

Het ligchaam is, met betrekking tot de evenredigheid tusschen hoogte en lengte, goed geproportionneerd; het hoofd is zeer lang, in plaats van een derde, zooals gewoonlijk de Hyppometers opgeven, twee vijfde der hoogte; de nek is zeer zwaar en buitengewoon onbuigzaam; de korte hals is laag aangezet, waardoor de schoft zich hooger verthoont dan hij werkelijk is; de kam is zeer breed; de manen zijn ruw en broos; het kruis is regt en kort, de wortel hoog aangezet en van het lijf afstaande; de waaijen zijn ruw; de borst is meestal smal, de hoek van scapulum en humerus zeer stomp; de beenen zijn niet vleezig; het sprong-gewricht is naar achteren gebogen, doch met weinig buiging er in; de hak is ver afstaande; de hoeven zijn hard, rond, en van achteren zoo hoog en gesloten, dat de straal als in eene diepe holte ligt; het paard heeft weinig vetlok, en de haren zijn over het geheele ligchaam kort en dun gezaaid.

Deze beschrijving kan op het geheele Indische ras worden toegepast; de afwijkingen en bijzonderheden der onderdeelen zullen wij later behandelen.

De gebreken in de conformatie, die zich het meest voordoen, zijn:

a. De karperrug.

b. Buitenwaartsche of verdraaide stelling der knie; ook wel alleen van koot en hoof der voorbeenen.

c. Sabelbeenig van achteren.

De gangen zijn bij het Indische paard alles behalve regelmatig; door de algemeene nauwe stelling is de beweging onzeker, en dit natuurlijk gebrek wordt nog door de eerste dressuur van den Inlander en door eene ingeschapen neiging tot den telgang vermeerderd.

De stap is kort, en slechts door spoedigheid veldwinnend; vierkante beweging is echter zelden, en de Europesche paardenkenner, die zich voor of achter het paard plaatst, om de beweging gade te slaan, zal niet veel vinden, wat niet tegen zijne theoriën van regelmatigheid in beweging aandruischt.

Die het Indische paard in zijne volle schoonheid en in het moment wil zien, waarin het zijne aanspraak op eene edele afkomst bevestigt, beschouwe het in vrijheid dravende. — Hals en hoofd zijn hoog opgerigt, glinsterende oogen van vuur en temperament; het blaast met kracht door de wijd geopende neusgaten; aderen en spieren worden zichtbaar door de dunne huid; de wortel, bijna loodregt omhoog staande, zweeft het zich nu veel grooter vertoonende kleine dier, in het volmaaktste evenwigt, in lange tempo's den grond rakende, ruim en statig daarheen; het is hetzelfde paard niet meer, dat onder den zwaren Europeschen ruiter in snellen draf met korte pasjes over den weg loopt, of onder den inlander, die hem met eene zoogenaamde doeriestang (1) regeert, met den neus in den wind en gespannen stijven hals, al tellende over den grond schuift.

De telgang van het Indische paard is zelden de vervanging der kruiswijze beweging der beenen door eene eenzijdige, maar een onbegrijpelijk snelle draf, zonder die veerkracht, waardoor het paard zich een moment geheel buiten aanraking met den grond bevindt.

De galop is zeer aangenaam, voor den ruiter in deze verzengde hemelstreek zeker, en voor het paard hoogstwaarschijnlijk de minst verhittende en gemakkelijkste snelle beweging.

Zonder aanstoot en oogenschijnlijk zonder vermoeijenis, doorloopt het in galop eenen afstand, wiens einde het in draf altijd uitgeput en van zweet druipende zal bereiken.

In de natuurlijke gangen toont het paard zeer veel schouder- en weinig kniebeweging.

De teekenen, waaraan men den ouderdom der paarden

herkent, zijn overal dezelfde; de eenige afwijking die ik hier heb opgemerkt, is het soms onregelmatig vroeg te voorschijn komen der haaktanden; dikwerf ziet men paarden, die de middeltanden nog niet hebben gewisseld, wanneer de haken reeds een Ned. duim lang zijn (1).

Bruine, schimmels, vale en bonte, zijn de meest voorkomende haren; bovendien vindt men buiten de bekende overige kleuren nog eene menige schakeringen, voor welke slechts in de taal van het land bepaalde benamingen bestaan.

Witte teekenen aan hoofd en beenen zijn niet zoo algemeen als in Europa; daarentegen vindt men in naauwkeurige signalen eenen overvloed van haarwervels en korenaren.

De Inlander besteedt weinig zorg aan zijn paard; de gemeene man, naar huis gekeerd, neemt zadel en toom af, en laat het vervolgens aan het lot over, of het paard toereikend en gezond voedsel zal vinden of niet; de Hoofden zetten hunne paarden op kadogangs (opene stal voor een paard, met riet gedekt, die er bijkans uitziet als een breede noodstal), voederen hen volop gras, en als de rijst goedkoop is ook paddie (rijst-aren); maar van eenen leefregel van voederen en het zuiveren van paard en stal op bepaalde tijden, hebben zij geen idee, evenmin als van eenen geregelde arbeid: de eene week wordt het twee à drie keeren per dag gebruikt, en dan staat het soms weder eene maand stil, wanneer men de beweging er afrekent, die het ten gevolge van het poetsen ondergaat.

Dit bestaat namelijk uit een soort van wedrennen van den stal naar de rivier, waar het dier met een grasbos oppervlakkig afgewreven en vervolgens weder *ventre-à-terre* naar huis gereden wordt.

Kwade droes en worm zijn de ziekten aan welke het grootste getal paarden sterft; en alhoewel de symptomen dezer kwalen niets buitengewoons opleveren, mag men toch aannemen, dat zich bij deze dieren, zoowel als bij den mensch, de ziekte-perioden hier te lande spoediger opvolgen, en dus van den beginne af, met meer kracht moeten worden te keer gegaan.

Menigvuldig voorkomende gebreken zijn: de rotstraal en gallen; steengallen en spat daarentegen bijna onbekend.

Het Indische ras kan in de navolgende onderdeelen worden verdeeld:

(1) Mogelijk dat deze opmerking ook in Europa op hengsten toepasselijk is; men heeft daar zelden gelegenheid zich er van te overtuigen; ook is het denkbeeld dezer afwijking pas te Batavia, waar men niets dan hengsten gebruikt en mag gebruiken, bij mij opgekomen.

(1) Trensgebit met doornen of ijzeren punten.

- 1°. Het Makassaarsche paard.
- 2°. Het Bimaneesche.
- 3°. Het Timoresche, Rottinesche en Sandelwoodsche.
- 4°. Het Battakpaard van Sumatra.
- 5°. Het gewone Javasche en het Preanger-paard.
- 6°. Het Koeninganger, en
- 7°. Het Kadoesche paard.

1°. Het Makassaarsche paard is naar mijn oordeel het sterkste en beste van den Archipel; zijn uiterlijk herinnert onwillekeurig aan den Ardennen, wanneer men het oude vrouwenhoofd, den zwaren onbuigzamen nek, de gedrongen conformatie en breedere borst dan die der andere Indische rassen gadeslaat; het regte kruis echter, het dragen van den staart en de drooge gespierde beenen verraden spoedig het zuiverder bloed (1).

Eigenaardig, maar door den maantop aan het gezicht verborgen, is het protuberante van de occipetal, dat zich door de huid als een' afgeknotten' hoorn laat aanvoelen.

Dit paard is, bij een vurig temperament, wanneer het goed gereden wordt, bedaard en actief in alle bewegingen; zelden behoeft men het aan te zetten wegens vertraging van den eens aangenomen gang; het heeft den naam van zeer schichtig te zijn; ook wil ik het niet geheel van deze fout vrijspreken; echter is dit een kwaad, dat het met alle in vrijheid grootgebragte paarden gemeen heeft, en dat hem niet zoo algemeen aankleeft, als men wel eens hoort beweren.

Het is bang voor voorwerpen van welke in zijne stoeterij of wildernis niets gelijksoortig bestaat, als: rijtuig, witte palen, enz.; en ook daaraan gewent het zich spoedig, zelfs bij de onberedeneerde dressuur.

De Indische paarden, maar vooral de Makassar, schijnen vatbaarder te zijn voor schrik van voorwerpen, die zij door het oog waarnemen, dan voor gewaarwordingen, die hen door het gehoor worden toegevoerd.

Ik zal deze stelling door een feit trachten te staven:

Belast met het dresser en der remonte van het eskadron te Rijswijk, dat uit een twintigtal Makassar bestond, reed ik er mede naar het exercitieplein; want eene geslotene manege bezitten wij hier niet. Deze paarden waren toen circa

(1) Het landschap Dorothea op Celebes, brengt over het geheel de beste en schoonste paarden voort, om reden aldaar ook het meeste werk van paardenfokkerij wordt gemaakt; de kavallerie op Java remonteert zich voornamelijk in dit landschap, vooral sedert eene commissie van remonte den aankoop bij leverantie vervangen heeft.

14 dagen onder behandeling. Op het plein vond ik een bataillon infanterie, in het vuur exercerende en tiraillerende. Welnu: dezelfde paarden, die voor ieder rijtuig en wit hek ongelooflijke écartts maakten, gingen allen in bedaarden stap, zonder een voet uit de directie te wijken, onder bataillons- en tweegeledeervuur, op nauwelijks dertig passen afstands om de infanterie heen, als hielden zij al dat leven voor eene slechte parodie van een Oostindisch onweder.

Ten bewijze van de kracht en het gehard zijn tegen vermoeijenissen van dit ras, strekke, dat hetzelfde paard, dat de kolonel P... nog tegenwoordig rijdt, den overste H... gedurende de geheele expeditie tegen Tanette heeft gedragen.

Deze officieren kunnen respectivelijk een gewigt van 250 à 260 pond hebben.

2°. De *Bimanees* is een klein vurig paard, dat zich van de overige Indische rassen voornamelijk onderscheidt, door den hoog aangezeten en schoon gebogen hals; met één woord door zijne opgerigte stelling; daarbij zijn hoofd en beenen bijzonder droog, en de hoef ongemeen klein, rond en van achteren hoog.

De Bimanezen worden op Java, om hunner luttele hoogte wille, bij voorkeur als wagenpaarden gebruikt, en zijn als onvermoeide tellers en dravers zeer geschat.

Sedert de eruptie van den Tumbora of Aronsberg op Sumbawa, die een groot gedeelte van het landschap Bima verwoestte, is hun getal aanmerkelijk verminderd.

3°. De *Timorezen*, *Rottinezen* en de paarden van *Sandelwood-eiland* kunnen gevoeglijk in een en dezelfde onderafdeeling of tak van het Indische ras worden begrepen, met het verschil echter, dat onder de laatstgenoemden eenigen voorkomen, die in grootte uitmunten; want oorspronkelijk Indische paarden, van 4 voet 2 à 3 duim hoogte, zijn uitzonderingen op den algemeenen regel. Men herkent deze paarden ligtelijk aan hunne meerdere gestrektheid, aan eene bijzondere overeenkomst met het voorkomen van het hert, en aan het buitengewoon hoog dragen van den dunnen staart; zij draven goed, hoe langer hoe harder, en zouden zich, geloof ik, liever dood loopen, dan uit eigen beweging stilstaan.

Deze paarden, maar vooral de Sandelwooders, zijn te Batavia zeer in prijs gedaald, omdat de ondervinding van eenige jaren bewezen heeft, dat zij aldaar zeer moeilijk acclimatiseren; men kan aannemen, dat twee derde der aankomende transporten binnen het jaar door de kwade droes wordt weggesleept; de overblijvenden echter zijn bijkans zonder uitzondering voortreffelijk. Door hunne mindere gedrongenheid zijn zij beter tot wagen- dan tot rijpaarden geschikt.

4°. Het *Battakpaard* van Sumatra heeft veel overeenkomst, in vorm zoowel als temperament, met den Bimanees, welks kruis breeder, doch niet zoo regt is als dat van het eerstgenoemde; ook is het iets minder zwaar van lijf en heeft eenen langeren hals; men vindt onder hen zeer veel zwarte paarden; en wanneer regelmatigheid van bouw, droogheid van hoofd en beenen, gespierdheid der laatste, een vurig oog, regt kruis en hoog gedragen staart slechts bij edele rassen te vinden zijn, dan kan men aan het *Battakpaard* eene plaats onder deze niet ontzeggen.

5°. Van het gewone Javasche en het *Preangerpaard* laat zich niet veel meer verhalen, dan hetgeen reeds van het Indische paard in het algemeen is opgegeven; de regelmatigste en schoonste vormen ontwaren wij bij eene hoogte van 3 voet 8 à 10 duim.

Het Javasche paard is minder actief dan de reeds opgenoemde rassen der buiten-bezittingen; zijn oog is zacht en goedig; zelden ontwaart men daarin het woeste vuur dat bij de anderen zoo dikwerf aangetroffen wordt; natuurlijk gevolg van zijnen omgang met den mensch van kindsbeen af.

Indien wij in het oostelijke gedeelte van het eiland (1) onmiskenbaar de slechtste paarden vinden, zoo zijn daarentegen onder de paarden der *Preanger-Regentschappen* zeer welgemaakte en schoone, geen ongewoon verschijnsel; de *encolure* is, welligt ten gevolge van kruising met paarden uit het westen, minder zwaar en onbuigzaam; ook is de kam niet zoo breed, en de haren der manen en staart zijn zachter, minder bros en daarom langer.

De proeven tot verbetering en vergrooting van het *Javasche ras*, door middel van kruising met aan den *Archipel* vreemde paarden, zijn voornamelijk in de *Preanger-landen* genomen. Volgens opgave van *Inlandsche* hoofden, werden in 1802 voor het eerst enkele *Persische* paarden ingevoerd; daarop in 1809 eenige *Arabieren*, hetgeen insgelijks plaats had, tijdens het *Gouvernement* van den *Baron van der Capellen* ten behoeve der, onder den *Commissaris-Generaal Dubus*, weder ingetrokkene stoeterij te *Tjandjoer*.

Deze inrigting is van te korten duur geweest om de deugdelijkheid van het plan, waarop zij gegrond was, uit de resultaten te beoordeelen die wij nu voor oogen hebben. Zonder ons te willen inlaten in bespiegelingen, wat er bij een langer bestaan van had kunnen komen, zal wel ieder een, die eenig gezond denkbeeld van paardenfokkerij heeft,

moeten toestemmen, dat, met zulke middelen, meer tijd noodig is om tot een goed resultaat te komen.

Tusschen den *Arabischen hengst* en de *Inlandsche merrie* bestaat in 't generaal het enorme verschil van zes duim op eene hoogte van 4 voet; het is natuurlijk dat bij deze slechte verhouding veulens voor den dag kwamen, die in den draagzak der moeder geene genoegzame ruimte vonden om zich behoorlijk te ontwikkelen; die smalborstig, tener en ongeproportionneerd waren; ware men echter gedurende vijf à zes generatiën voortgegaan met de bij iedere generatie meer op den vader gelijkende *merrieveulens* op nieuw door echte *Arabische hengsten* te doen bespringen, dan zouden ten laatste de *Arabische natuur* en vorm zoo de overhand hebben verkregen, dat het verschil onbeduidend of nul zou zijn geweest. Aan de staking der werkzaamheden van dit etablissement in de derde generatie zijner voortbrengselen, hebben wij de zoogenaamde *Koeda-pernakans* of *bastaards* te danken, die wanstaltig smal, onzeker in alle gangen, tegen geene *fatigues* bestand, en daarbij koppig en boosaardig zijn.

De weinig goedgebouwde en bruikbare *bastaards* komen van *Bandong* of *Garoe*; want de regenten dezer landschappen ontzien ook geene geldelijke offers, om in het bezit van schoone en bruikbare hengsten en merriën van edel ras te blijven.

De proeven in de *Preanger* genomen, om het ras door kruising met *Makkassaren* en *Bimanezen* te verbeteren, zijn goed uitgevallen.

6°. Het *Koeningangerpaard* is klein en welgebouwd, met kort en breed hoofd, en een breeder en ronder kruis, dan wij hier gewoon zijn te zien.

Aan de welwillende bemoeijing van den heer *Ament*, resident van *Cheribon*, heb ik de volgende inlichtingen ontrent dit ras, door den heer *Cannaarts*, controleur van *cultures* te *Koeningang* gegeven, te danken.

« Algemeen gelooven de *Inlanders* nog, dat het echt *Koeningangsche* paardenras zijnen oorsprong verschuldigd is aan de vermenging van een *Sambaranie (Hippogriffe)* met eene *inlandsche merrie*. — Tot den huidigen dag drijven zij hunne merriën zeer gaarne naar eenen heuvel of beter een bergje, *Bongkiriët* genaamd, alwaar zich volgens hunne veronderstelling de *Hippogriffe*, hoewel onzichtbaar, ophoudt. Opmerkelijk is het evenwel, dat juist die merriën, die op genoemden heuvel hunne weide vinden, doorgaans zeer goede veulens voortbrengen; het ware *Koeningangsche ras* is echter zeer schaars geworden, hetgeen niet wegneemt dat de paarden uit deze contrijen over het algemeen beter zijn, dan

(1) De Afdeling Bondowosso, Residentie Bezoekie, hiervan uitgezonderd.

die der benedenlanden, hetgeen aan den invloed van klimaat en terrein, doch vooral aan het betere voeder dat de paarden hier vinden, kan worden toegeschreven.

Om de teekens van een echt Koeningangsch paard, waardoor het zich van anderen onderscheidt, op te geven, zal ik, als niet bekend zijnde met de technische termen over de bijzonderheden van het paard, mijne toevlugt moeten nemen tot de termen, hier gebruikelijk, én zal trachten het in het Hollandsch over te zetten.

a. De kop moet zijn *sangloep mayat*, dat is: hij moet regt zijn tot aan het neusbeen, en dan moet hij eenen flauwen boog hebben tot de neusgaten; de onder-kinnebakken moeten aan den bovenkant breed en min of meer spits toelopen tot den baard; beneden de kuif moet het hoofd den vorm hebben van den kop van eenen stier.

b. De oogen *ngembang etjeng*, dat is, de oogappel, moet een weinig rood, in het zwarte spelende zijn.

c. De ooren *moeloes tiengas*, of regtop staande en de punten naar de oogen gekeerd; hun vorm *godong wariengien*, of veel naar een wariengien-blad gelijkende, dus natuurlijk ook niet groot; de punten van de ooren *njalakettie*, of aan de punt een weinig omgebogen.

d. De hals *walang gepoek*, of kort, zwaar en vol, en een weinig gebogen, waardoor het paard den kop omhoog houden moet (eene ondervonden goede hoedanigheid van een paard om bergen te beklimmen).

e. De borst *dada kebo*, of even als die van eenen buffel; dat is: in het midden van de borst een weinig verheven.

f. De voorbeenen fijn; de knie een weinig naar voren gebogen en de hoeven rond als een madja-vrucht.

g. Het lijf *malapagedang*; dat is, de schoft en het kruis moeten hooger zijn dan de rug (1).

h. Het kruis *baligo satoegel* of rond.

i. De achterbeenen *pienping gazier*; dat is, zij moeten veel gelijken aan de achterpooten van een gazier (*Krekelsoort*).

k. De staart *kemblang glaga*; dat is, dat aan galagabloem gelijkt en ook lang.

l. De manen dun.

m. De Neusgaten groot.

n. De tanden *semoetongar*; dat is, een weinig uitwaarts gebogen (2); en eindelijk

o. De lippen niet te dik.

(1) Deze voorwaarden bewijzen het menigvuldige van den karperrug hier te lande.

(2) Namelijk bij jonge paarden; bij ouden zal het zelden anders worden gevonden.

De zwarte en donkerbruine kleuren zijn zeer gezocht, en de janjan of geel aalstrepen het minst, terwijl de schimmels ook niet geacht zijn, en alleen om hunne kleur nog door de hoofden gebruikt worden.»

7°. Eindelijk blijft ons nog over het Mergowatische ras, of in ruimer zin het Kadoesche ras, dat zich van de andere Indische rassen, door grootte (4 voet 2 à 4 duim), welgemaaktheid, breede borst, natuurlijk opgerigten hals, sterk achtergestel en ronder kruis onderscheidt; het temperament is voortreffelijk; en als voorbeeld, welke krachtige paarden er onder gevonden worden, moge strekken, dat de overste BAUER (die circa 290 pond woog), gedurende drie jaren in den Java-oorlog een Kadoesch paard van omtrent 4 voet 2 duim reed, soms op eenen dag, op oneffen terrein, den afstand van dertig palen (engelsche mijlen) daarmede aflegde, en het nog langen tijd daarna op Sumatra gebruikte, alwaar het na zijne terugkomst naar Java gebleven is.

Voor al het overige, dit ras regarderende, kan ik niet beter doen, dan mij te refereren aan eenen brief van den Regent van Magellang, mij geworden door de zorg van den heer resident van Kadoe, BOUSQUET, van welken brief ik hier de vertaling laat volgen; slechts ter zake van den aanhef aanstippende, dat die brief eene beantwoording is van door mij opgeworpen vragen.

«Wat van deze zaak is, kan ik zelf naauwelijks ontwaren, omdat de tijd te ver verwijderd is; hetgeen ik er van weet en versta, is gelijk hieronder vermeld wordt:

«Het Kadoesche paard bestond reeds lang, was echter nog niet zoo vermaard om zijne deugd, want de hengsten waren van allerhande soort; alleen konde men merriën houden, die veulens voortbragten, en uit deze dezulke uitzoeken die aanleg hadden om groot en schoon te worden.

Het Kadoesche paard werd het eerst vermaard om zijne schoonheid tijdens het jaar (van Java) 1631, dat, zoo ik vermeen, valt op het Hollandsche jaar 1727; om dezen tijd was de keizer PAKOE BOEONO III pas koning van Java geworden in de stad Karta Soera.

«Toen deze Soesoehoenan aan de regering was, liet hij een Krapiak (omheining) of paardenstal, maken aan den berg Djaran of Goenong Koeda; en aan deze plaats werd de naam *Mergowatie* gegeven, hetgeen beteekent eene plaats, waar hengsten en merriën zich vermengen. Vervolgens liet de heer Soesoehoenan merriën van het land Kadoe verzamelen, en zocht de beste veulen-merriën uit, om ze in de krapiak van den berg Mergowatie te laten loopen; terwijl hij dessa-bewoners aanwees die deze paarden moesten op-

voeden; deze menschen betaalden geene landrente, en hun hoofd kreeg den titel van Demang van Margowatie.

« Verder gaf de heer Soesoehoenan hengsten die van beneden werden gehaald; deze van beneden gehaalde hengsten waren des keizers eigen rijpaarden, waaronder sommige veel te oud voor den hengsten-arbeid.

« Verder verhaalt de geschiedenis van dezen tijd, dat aan den keizer gezonden werden groote paarden van den grooten heer van Batavia (gouverneur-generaal); echter weet ik niet duidelijk van welk land (1); deze paarden kwamen, ook deze werden dan van beneden gehaald, om ze met de paarden van Margowatie te laten spelen.

« Toen het land in tweeën verdeeld werd, Soeracarta en Djococarta, bleef men deze stoeterij nog aanhouden, want ook de sultan van Djocjo hield eene paardenfokkerij te Margowatie, in navolging van hetgene reeds vermeld is.

« Deze paarden van Margowatie zijn ook anders dan die welke niet van Margowatie komen, en de teekens van de echte Margowatische paarden zijn gelijk hieronder vermeld staat:

Groot, heldere en goedge oogen.

Een droog hoofd.

Het been van de achterknie hoog (lange pijp).

Het staartbeen of de wortel kort.

De haren zacht.

« Ik weet echter uit eigen ondervinding, dat zij gemakkelijker aan oogen en hoofd alleen te herkennen zijn.

« Omtrent de kleur der paarden beminnen de Kadoeërs het bruine haar, omdat zij bij ondervinding weten dat deze kleur niet slechts schoon is, maar ook schoon blijft.

« Maar de kleur die hier niet gezocht wordt, is het bonte haar, mitsgaders de vossen; de bonten zijn niet bemind, omdat hunne kleur er niet goed uitziet, en die met voshaar, omdat een koning van Java verboden heeft, ze binnen den koninklijken aloon-aloon te brengen, want ten allen tijde zijn de koningen van Matarem, die op zulke paarden reden, in den oorlog gewond geworden; de goeden onder hen zijn zeldzaam en de boosaardigen in overvloed.»

Wanneer in het voorgaande relaas weinig gewag is gemaakt van de ondeugden der Indische paarden, waarover men dagelijks hoort klagen, als: kwaadaardigheid, koppigheid, schuwheid, enz., het is omdat ik de overtuiging koes-

(1) De overlevering spreekt van Vriesche paarden.

ter, dat deze fouten van natuur slechts in geringe mate aankleven, en dat zij hoofdzakelijk moeten geweten worden aan de onverstandige dressuur en het vergen van aanspanningen, die hunne krachten te boven gaan.

Ook in Europa is het paard betrekkelijk schuw, en moet eerst aan het gezigt van vreemde voorwerpen worden gewend; honderdmaal heb ik hier van jonge paarden hooren zeggen: « Zie eens die knol, hij wil geen Europeaan bij zich laten komen, » zonder te bedenken, dat wij op hen hetzelfde effect moeten voortbrengen 't welk Negers op Europeesche paarden maken, die zich waarlijk op den eersten aanblik van een zwart gezigt ook niet zeer rustig zouden vertoonen.

Tot verbetering der Indische rassen is een der grootste hinderpalen, het te vroege gebruik der paarden. De meerderheid dergenen welke te Batavia door Inlanders te koop worden aangeboden, zijn nauwelijks drie jaren oud, en dien ten gevolge ook eenige jaren vroeger versleten dan het geval zoude zijn, wanneer men een jaar langer toefde met hen aan zwaren arbeid te onderwerpen.

Eene klagte die zonder verder onderzoek als waarheid wordt aangenomen, zonder het te zijn, is ook die van den achteruitgang van het getal der paarden op Java. Het is waarheid, dat de behoefte, zoowel tot vervoer van producten als anderzins, toeneemt, en daardoor hunne waarde stijgt; maar dat de hoogere prijs een gevolg zij hunner getalvermindering, kan ik niet toegeven, zoolang niet door statistieke opgaven een tegenwigt wordt gevonden tot daadzaken, zooals die, dat men tegenwoordig in de residentie Bagelen circa twaalfduizend paarden telt, terwijl aldaar, bij overname dezer landstreek na den Java-oorlog, niet meer dan zeventien te vinden waren.

Eindelijk het bezwaar inziende, om de teekenen waaraan de Inlander het goede en slechte paard denkt te herkennen, te omschrijven, verwijs ik naar nevenstaande schetsen van paarden, op welke deze teekenen met hunne namen zijn opgegeven, wier aanwijzing ik aan den heer NAGEL, assistent-resident te Bandong, verschuldigd ben.

BATAVIA, Maart 1845.

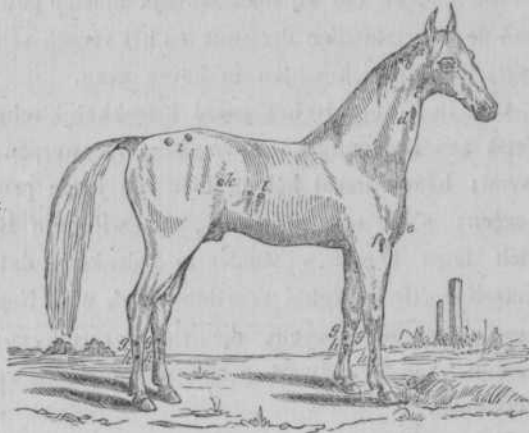
*De 1° Luitenant der Kavallerie, Adjutant van
den Kommandant van het Indisch leger,*

(w. g.)

STAMPA.

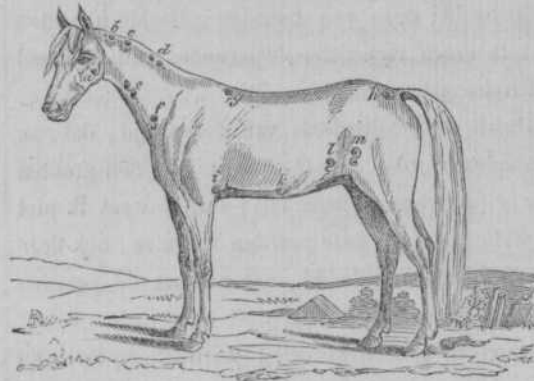
GOEDE TEEKENEN.

- a. Pamattie.
- b. Tardjoemas.
- c. Kembang waroe.
- d. Wahana.
- e. Radja wahana.
- f. Takis watang.
- g. Pada ringin kebek.
- h. Pakoe boeana.
- i. Socroeng.
- k. Kakawat.
- t. Keudit.

SLECHTE TEEKENEN.

- a. Kemil.
- b. Kaloengsoer.
- c. Dangdang aring.
- d. Soemiautaka.
- e. Haregem.
- f. Bocaya kapapag.
- g. Soeroch layoen.
- h. Passock.
- i. Kala kapipitan.
- k. Toempoer loedes.
- l. Bedah.
- m. Kakawat.
- n. Anda mastala (zeer slecht teeken).
- o. Gaga njelak.

I E T S

OVER DE

OPMERKINGEN VAN DEN MAJoor JONKHEER VAN MERLEN,

OMTRENT HET WERKJE:

EENIGE VLUGTIGE BESCHOUWINGEN BETREFFENDE DE
NEDERLANDSCHE KAVALLERIE.

Aan de Redactie van den Militairen Spectator!

Toen ik voor meer dan een jaar geleden, *eenige vlugtige beschouwingen betreffende de Nederlandsche kavallerie ter perse zond*, schreef ik in het voorberigt, dat noch de moeite, noch de kosten betreurd zouden worden, indien *eenige* der uitgebragte denkbeelden bijval mogten vinden of aanleiding geven tot het opperen van betere inzichten over hetzelfde onderwerp.

Ik begreep ook toen, dat dewijl er nog niets oorspronkelijks over *het onderwerp in deszelfs geheel* door een onzer kavallerie-officieren in het licht was gegeven, het wel bijna geheel onmogelijk zoude zijn, om over zulk een uitgestrekt gebied in *weinig woorden* met denkbeelden en inzichten voor den dag te komen, die eenen volstrekt algemeenen bijval zouden vinden; — intuschen mogt ik echter het streelend genoeg onder vinden, van deskundigen hier en daar te vernemen, dat het boekje over het algemeen bijval vond; ik moest echter tevens vooronderstellen, dat het doel hetwelk ik mij voorstelde, gemist was, daar wel is waar enkele voorstellen of inzichten bestreden werden, maar er geene *betere* in derzelve plaats voorgedragen werden; eindelijk nu, te midden van menigvuldige bezigheden en vrij drukke dienst, ontwaar ik dat in den *Militairen Spectator* van Januarij 1.1. *eenige opmerkingen omtrent de vlugtige beschouwingen*, door den H Ed.G. heer majoor VAN MERLEN aan het militair publiek zijn medegedeeld.

Het is voorzeker vleijend voor mij dat ZHEG. mijn werk paragraafswijze heeft gelieven gedeeltelijk te wederleggen, en te commenteren, en alhoewel de opmerkingen mij over het algemeen genomen, in vele opzichten aangenaam zijn, moet ik echter rond-uit bekenen, dat ik liever eene eenvoudige critiek gelezen had, dan *opmerkingen of commentariën*, die welligt hen die de *Vlugtige Beschouwingen* niet gelezen hebben, of dezelve mogten vergeten hebben, een verkeerd denkbeeld omtrent derzelve aard en strekking kunnen geven; — het zuivere critiseren ware zelfs, mijns inziens, niet genoeg geweest; eerst dan, wanneer men tegelijkertijd betere inzichten oppert, zal het eigenlijke doel bereikt kunnen worden.

De schrijver der *Opmerkingen* heeft echter ook denkbeelden aangevoerd, daar in het boekje zelfs geene kwestie van is, en welke ZHEG. toch laat voorkomen, alsof die van den schrijver der *Vlugtige Beschouwingen* uitgegaan zijn; — bovendien heeft ZHEG. voorstellen afgekeurd, die ik durf vooronderstellen, dat door ZHEG. niet beproefd zijn.

Het lijdt geen twijfel, dat omtrent menig punt der *Vlugtige Beschouwingen* veel betere inzichten kunnen bestaan, maar het zij mij vergund aan te merken, dat mijne eigene opinie omtrent menig onderwerp ook niet bepaald gevestigd kan blijven, — daár, waar vooruitgang is, kan geene *stabiliteit* van denkbeelden plaats hebben, en het is zeer goed mogelijk, dat hetgeen ik in Januarij 1845 voor wenschelijk hield, in Januarij 1846 als weder voor verbetering vatbaar, door mij beschouwd worde.

Het zij mij ook veroorloofd hier ter plaatse bij te voegen, dat reeds te velen de ware bedoelingen der *Vlugtige Beschouwingen* in derzelve aard en strekking miskend hebben, immers ik heb niet voor oogen gehad, *wat of wel het wenschelijkst zoude zijn*, maar wel, *hoe men met de bestaande middelen, dat is, zonder of met zeer geringe verhooging van uitgaven, het geheel, organisatie, enz., welligt eene andere inrigting zoude kunnen geven.*

Ik geef, bijv. ook de voorkeur aan eene organisatie van 4 eskadrons en een depôt-eskadron per regiment, en aan eskadrons van 120 paarden, maar ik heb in het oog moeten houden, dat het haken naar een grooter aantal en sterkere eskadrons, wel een *vrome wensch* zoude kunnen zijn, en tevens, dat men de regimenten niet van een grooter getal eskadrons kan maken, zonder het aantal regimenten te verminderen, indien men namentlijk niet meer dan 23 eskadrons wil aanhouden.

In de 10 bladzijden die de *Opmerkingen* van den majoor VAN MERLEN bevatten, heb ik ook eigenlijk maar zeer weinige voorstellen gevonden, die ZHEG. bepaald afkeurt en voor dewelke hij ons de zijne doet kennen.

In zijne opmerkingen omtrent de *Zamenstelling* zegt de majoor, dat hij niet met de voorgestelde kan instemmen, vooral wat de lansiers betreft; en verder, dat men zich in een klein land als het onze, moet vergenoegen, met twee soorten van kavallerie, zware en ligte.

Het zij mij vergund hierop aan te merken, dat ook ik geene andere dan zware en ligte kavallerie heb voorgesteld, en dat, met de ondervinding die ik van het lansier-wapen gekregen heb, ik tot de overtuiging ben gekomen, dat de optreding van slechts half-goede lansiers, ter warer tijd, tusschen geslagen of in verwarring geraakte troepen, voor deze allerverderfelijkt is; om deze reden zijn een paar eskadrons van dit wapen bij iedere divisie van het leger te velde als wenschelijk beschouwd. — De morele invloed welke de lans op den vijand uitoefent, is te groot, om er in het geheel geene partij van te willen trekken.

Omtrent eene organisatie op voet van vrede en eene op voet van oorlog, zijn intusschen de denkbeelden des schrijvers der *Vlugtige Beschouwingen* eenigzins gewijzigd, daar hij nu sterk overhelt om aan te nemen, dat in een klein Rijk als het onze, begiftigd met eene militaire organisatie als die welke ons is toegedacht, eene goede oorlogs-organisatie eigenlijk de eenige is, die de kavallerie *toegewenscht* mag worden.

De majoor VAN MERLEN keurt ook het ritmeester-adjudantschap af, uithoofde der kommando-zucht die ZHEG. hier schijnt te voorzien. Ik vraag of men iets dergelijks onder het kommando van eenen chef, die werkelijk *chef* is, mag verwachten, en hoe of het dan gaat bij de infanterie en artillerie?

Intusschen is het hoofdpunt der kwestie (namelijk het voorstel om aan den luit.-kolonel en den majoor een luit.-adjutant toe te voegen) door ZHEG. niet aangevoerd, en mag men dus vooronderstellen, niet afgekeurd.

Ook omtrent de *Formatie* wordt aan den heer majoor VAN MERLEN in overweging gegeven, dat het plaatsen van *alle* officieren vóór het front, of goed of slecht moet zijn, — daar ZHEG. zijne goedkeuring schijnt te willen geven, zoo mogen wij ons met het denkbeeld verheugen, dat *wij bijna de eenige mogendheid zijn, bij welke het plaatsen der officieren aldus verordend is*, en dat wij dus in dit opzigt, volgens ZHEG., de anderen *iets* vooruit zijn.

De schrijver der *Vlugtige Beschouwingen* is echter hieromtrent niet overtuigd. — Zonder zich nu bepaald voor de Engelsche formatie te willen verklaren, blijft hij zijn geuit gevoelen aankleven; — hij gelooft dat het op den soldaat niet goed zoude wer-

ken, indien men eerst, als het ware, vóór den vijand, officieren in het opsluitend gelid plaatste, terwijl onze ruiters nu gewoon zijn, ze *allen* vóór het front te zien.

Wat de *Rekruterings* aangaat zegt de schrijver der *Opmerkingen*: « Wat weet de man van provisioneel of nieuw reglement? — Hierin « is niets gelegen dat hem tot de dienst aanspoort of tegenhoudt.»

Ik heb noch de exercitie-reglementen, noch de aanwerving van rekruten bij uitsluiting bedoeld. — Ook het reëngageren van geëdiende ruiters zal toch wel min of meer afhangen van de wijze waarop de dienst wordt ingerigt.

In § 48 hebben wij voor de ligte kavallerie eenen zeer vereenvoudigden dolman gevraagd — dat wil zeggen, een dolman zonder veel kwasten of tressen. — De majoor VAN MERLEN geeft de voorkeur aan een jasje, hetwelk (ZHEG. verzekert het ons) meer berging oplevert en niet hinderlijk bij het rijden is, *als men maar niets in de achterzakken heeft*.

Ik heb de meeste achtting voor de uitgebrachte of uit te brengen opiniën van ZHEG., maar laat het mij ook vergund zijn aan te merken, dat zulke kwestieën eigenlijk het best *proef-ondervindelijk* beslist worden; voor zoover mij bekend is, heeft de geëerde majoor nooit eenen dolman gedragen, en al onze gewezen huzaren-officieren en onze tegenwoordige rijdende artilleristen geven éénstemmig de voorkeur aan dezelve. Ook van hoogerhand schijnt men de voorkeur aan dit kleedingstuk te geven, en zulks ook proefondervindelijk. — Waarom zoude men anders aan de rijdende artilleristen hunne tegenwoordige uniform gegeven hebben?

Ook omtrent het *hoofdtooiel* wil de geachte schrijver der *Opmerkingen* niet instemmen. ZHEG. vindt wel een chakot het *gemakkelijkste*, doch niet het *doelmatigste*, en verlangt dat een militair hoofdtooiel tegen eenen sabelhouw bestand zij. Waarom dan ook geen ijzer kaske aan de infanterie en artillerie gegeven?

Het denkbeeld van den majoor VAN MERLEN om *ligte kavallerie*, dragonders of hoe ook genaamd, een ijzer kaske te geven, wordt dan ook door sommigen niet gelukkig gevonden. Inderdaad, dit hoofdtooiel komt ook aan ons, voor *ligte kavallerie*, als *oneigenaardig*, en wat meer is, als *zeer ondoelmatig* voor. Het ijzer kaske is voor dit wapen *oneigenaardig*, omdat men het nergens in de wereld ooit aan *ligte kavallerie* gegeven heeft, en het *ondoelmatige* voor het doen van voorpostendienst en kleinen oorlog is te zeer in het oogvallend, om er verder over te willen uitwijken.

De majoor kan zich ook niet met het voorgestelde model van mantelzak vereenigen (§ 35).

1°. Omdat hij te kort is.

2°. Omdat de patronen, volgens ZHEG., beter in de giberne geplaatst zijn, als men te voet moet vuren.

Mijn antwoord hierop, is:

1°. Maakt den mantelzak dan iets langer.

2°. Daar is berging voor eenige patronen in den sjerp gevraagd — en mogt deze geene genoegzame berging opleveren — welnu, geef dan aan elk licht kavallerist een taschje, wat grooter en van hetzelfde model als de tegenwoordige *klein-tenue giberne*, en laat deze, door middel van twee passanten aan den sjerp bevestigd, hetzij vóór of wel regt vóór het lijf gedragen worden, en groot

genoeg zijn om er 10 patronen in te bergen. — Behoudt bovendien den voorgestelden mantelzak, en de liefhebbers van het vuren zullen dan ten minste moeten toestemmen, dat de patronen in het eerste oogenblik niet zullen behoeven te mankeren.

De patroentasch blijft voor de kavallerie een lastig meubel, en indien men haar, zooals door den majoor wordt voorgesteld, aan een knoop van achteren zoude willen bevestigen, zoude het uitnemen van patronen, vooral met verkleumde vingers, nog bezwaarlijker worden.

De schrijver der *Vlugtige Beschouwingen* zegt in § 80, dat de borst- en staatriem volmaakt onnut zijn. — De majoor VAN MERLEN vindt ze nuttig bij het op- en afklommen van hoogten. — Zonder deze opinie eenigermate te willen bestrijden, duide men het mij toch niet ten kwade, indien ik geloof, dat de geachte majoor, die ongeveer 30 jaren bij de kavallerie gediend heeft, gedurende dien tijd, het voorgegeven nut, misschien met geen twee voorbeelden heeft gestaafd gezien.

En ten slotte, omtrent de opmerking op § 90, zij gezegd, dat de stalbuis onder de zitting van den man te brengen, nooit door den schrijver der *Vlugtige Beschouwingen* is voorgesteld; — hij beschouwt dit als eene *commentaire*, waarschijnlijk doelende op de tegenwoordige voorschriften.

Dus hiermede besluitende, neem ik ook de vrijheid aan de Redactie van den *Militairen Spectator* beleefdelijk op te merken:

1°. Dat er bijgevolg omtrent de hoofdpunten, vervat in de *Vlugtige Beschouwingen* weinig of geen verschil met den majoor VAN MERLEN schijnt te bestaan; indien de *Opmerkingen* wat vroeger in het licht waren gekomen, toen de *Vlugtige Beschouwingen* verscher in het geheugen lagen, en indien dezelve welligt op eene andere wijze waren voorgedragen, zoude er minder aanleiding tot dergelijke vermoedens ontstaan zijn;

2°. Dat de *Vlugtige Beschouwingen* eerst na langdurig doordachte overwegingen, die, naar wij vermeenen, niet geheel en al op losse schroeven staan, in het licht gegeven zijn, en zonder nu eenigermate derzelve zwakke zijden te willen ontkennen, het toch zeer aangenaam zal zijn, indien de geachte Redactie wel die *dwalingen* zal willen doen kennen, die haar door deskundigen zijn aangewezen, zooals in het voorwoord der *Opmerkingen* gezegd is; en het genoeg zal nog grooter zijn, zooals hierboven en herhaaldelijk verzekerd is, indien die deskundigen, bij hunne bestrijding ook inzigten of denkbeelden willen doen kennen, die *volgens hen* de voorkeur zullen moeten verdienen: *het militair publiek* zal alsdan in de gelegenheid zijn uitspraak te doen, op wien het door de Redactie van den *Militairen Spectator* gezegde spreekwoord, *Errare humanum est*, toepasselijk kan zijn.

Liefde voor het vak is mijn eenige drijfveer, en ik betuig der Redactie mijnen hartelijken dank, mijne pogingen ten deze begrepen te hebben; — op eene anonyme wijze onaangename dingen te zeggen of te schrijven, kon nooit mijne bedoeling zijn, en ofschoon zulks in dit geval minder dan ooit kan plaats grijpen, geloof ik, dat, dewijl ik de eer heb, persoonlijk bij de Redactie en den Majoor Jonkheer VAN MERLEN bekend te zijn, het ook nu overtollig zoude zijn, mij anders te onderteekenen dan met

..... Februarij 1848.

Bij het lezen van het *Iets* en van eenen brief van elders ontvangen, merkten wij op, dat wij ons welligt nimmer juister ter passe bediend hebben van de spreuk der Ouden: « *Errare humanum est*, » dan bij het slot der weinige regelen waarmede wij de *Opmerkingen* van den laatstgenoemden schrijver deden voorafgaan. En toch schijnt het, dat wij nog duidelijker hadden moeten zeggen, dat *wij*, wat ons oordeel betreft (ter loops in die dertien regelen aangeduid), insgelijks konden *dwalen*, omdat het *dwalen menschelijk is*.

In de eerste plaats (en dit zij voor den Heer * * * *): hebben wij bij het schrijven van de bedoelde korte inleiding, meer op den aard van het artikel des heeren majoors VAN MERLEN gelet, dan op den titel. Vandaar dat wij in den aanhef zeiden: « De hieronder volgende *beschouwingen*; » terwijl wij dat woord in den zesden regel nogmaals bezigden met te zeggen: « Heeft de schrijver dezer *Beschouwingen* ook van zijne zijde, enz. » Wanneer men voor dit woord onze eigenlijke bedoeling, namelijk « *Opmerkingen* » wil lezen, dan zal de Heer * * * * ontwaren, dat onze korte inleiding uitsluitend zag op datgene wat de schrijver der *Opmerkingen* geleverd had.

Onze dertien regelen inleiding *schijnen* volgens boven bedoelden brief, echter nog eenen dieper bedolven zin gehad te hebben; — men heeft die voor 't minst er in *willen* zoeken. Men heeft er in willen vinden: « *Voorzigtigheid*, » of ook wel: « *Voorzorg*; » misschien: « *Waarborg* » welligt alles wat in *org* eindigt! Waarom? omdat wij ons niet met al de sluitredenen van den geachten schrijver der *Opmerkingen* konden vereenigen. Wij hadden alzo moeten zeggen:

« Ofschoon het doel en de strekking, alsmede vele der hieronder volgende *Opmerkingen*, ons behartigingswaardig en juist voorkomen, verschillen wij echter met den heere majoor VAN MERLEN in sommige zijner oordeelvellingen, ook al op grond van het oordeel van andere kundige kavallerie-officieren, die in sommige zaken een ander gevoelen aankleven: zooals daar zijn, op het punt van *zamenstelling, organisatie, formatie, kleeding*, enz. »

De navolgende zinsnede der zoo korte *inleiding*: « De persoonlijke kennis met den geëerden schrijver (den heer majoor VAN MERLEN) waarborgt ons echter voor de opregtheid zijner gevoelens en het welbegrepen belang der dienst, zonder bijoogmerken, » hadden wij, zoo het schijnt nog duidelijker moeten maken door te zeggen: « De heer majoor VAN MERLEN, die wij de eer hebben te kennen, heeft geenszins uit neiging tot critiek en afkeuring van hetgeen een krijgsmakker opstelde, of om dezen persoonlijk te kwetsen zijne pen opgenomen, maar wel in het belang der dienst. Iets dat toch te duidelijker bleek uit Zijn Edelens *Opmerkingen*, die somwijlen verder gaan of andere onderwerpen aanroeren, dan die welke de Heer * * * * in zijne *Vlugtige Beschouwingen* behandelt.

En ten slotte: Wij, die de overtuiging ruimschoots genoeg deelachtig zijn, van meermalen gedwaald te hebben, en ons uit dien hoofde ook voor de uiting van ons gevoelen in de meergenoemde *korte inleiding* dekten met de spreuk der Ouden, zouden heter gedaan hebben, dat niet te zeggen, omdat onze inleiding duidelijk genoeg sprak over onze menschelijkheid in dezen. Nu schijnt

het alsof wij eene dergelijke zelfsovertuiging aan anderen hebben willen opdringen. Welligt is deze dwaling niet de geringste die wij hebben-begaan, ofschoon het ons wel wat al te gewaagd voorkomt, stilzwijgend eene *onfeilbaarheid* te vooronderstellen, waarmede onze godsdienstige geloofsbelijdenis in strijd is. Indien wij zooverre waren gegaan, dan had onze korte inleiding welligt de epithet stout weggedragen. Iets dat ons echter geruststelt voor onze geloofsbegrippen, is dat de beide geachte hierbedoelde schrijvers, elkander wederkeerig geenszins als *onfeilbaar* beschouwen.

De Redactie.

MILITAIR ONDERWIJS.

(Ingezonden.)

Het behoeft wel geen betoog dat niets de goede uitvoering van hetgeen men van anderen eischt, meer bevordert, dan eenvoudigheid in het uit te voeren, terwijl juist dit ook het onderwijs gemakkelijker maakt en bekort, en toch ziet men zooveel in de reglementen en voorschriften op de exercitiën der infanterie, dat voor aanmerkelijke vereenvoudiging vatbaar is. — Het zij den, in de gelederen dienende subalterne officier vergund, uit de menigvuldige opmerkingen een paar mede te deelen, die zeker aan alle zijne krijgsmakkers zijn in het oog gevallen, maar welker luide verkondiging misschien meer andere kan uitlokken, en welligt wijzigingen in de bestaande voorschriften doen erlangen.

In de eerste plaats bedenke men eens wat de soldaat, in 't gelid staande, al op te merken heeft bij het uitvoeren der verschillende vuren. Hij moet bij het tweegelederen- en gelederen-vuur, na geladen te hebben, in de positie van *Vaardig* komen, terwijl hij bij de overige vuren het geweer, na de lading, moet schouderen. Het schijnt dat men bij het gelederen-vuur de uitvoering heeft willen bekorten, door den bataillons-kommandant het herhalen van het kommando *Vaardig* te besparen, maar konde ditzelfde ook niet worden toegepast op het pelotons- en half- of heel bataillons-vuur; wordende bij het eindigen dezer vuren, toch steeds eene roffel geslagen, waarop de manschappen de geweren moeten schouderen, onverschillig of zij reeds *Vaardig* gemaakt of de lading pas voleindigd hadden, zooals dit bij het tweegelederen-vuur is voorgeschreven.

Nog meer aandacht wordt van den soldaat gevorderd na het kommando: *Vuur!* Bij het pelotons- en half- of heel bataillons-vuur, moet hij in den stand waarin hij gevuurd heeft, onbeweeglijk blijven staan tot het kommando *Laadt!* terwijl hij bij het gelederen-vuur, na gevuurd te hebben, dadelijk zijn geweer moet terug brengen in de positie van het eerste tempo der lading, om die te volbrengen, of wel hetzelfde geveld houden tot het kommando *Laadt!* gedaan wordt; al naar dat hij al of niet met het geweer geveld gestaan heeft, en hierbij vooral hoort men maar al te dikwijls uit het opsluitend gelid de waarschuwing van *laden!* of *niet laden!* hetwelk zeer hinderlijk en hoogst nadeelig is voor de goede orde en noodzakelijke stilte in de gelederen. — Konde men niet eenvoudig bepalen, dat de soldaat steeds, na op 't kommando gevuurd te hebben, zijn geweer in de positie van het eerste tempo der lading moest brengen, om in dien stand het kommando *Laadt!* af te wachten? Daardoor had hij die het vuur kommandeert, het steeds in zijne magt om naar omstandigheden de lading te doen volbrengen, of den soldaat in die positie, welke toch bijna niet verschilt met die van geveld geweer, te doen blijven, hetwelk

toch, na elk salvo noodzakelijk kan wezen, en de soldaat had, na het kommando *Vuur!* steeds hetzelfde te doen, zonder zich te moeten bedenken, welk vuur hij uitvoerde.

In het voorschrift op het doen der gelederen-vuren, is ook nog deze gaping: Om hetzelfde te doen uitvoeren, wanneer de soldaat het geweer reeds geveld heeft, wordt niet bepaald, wat te kommanderen, om te doen *Vaardig* maken. Dit zoude kunnen gebeuren door dezelfde kommando's, alsof de troep met het geweer geschouderd stond, namelijk: 1. *Gelederen-vuur!* 2. *Bataillon vaardig!* Op welk laatste kommando de soldaat, zonder van stand te veranderen, den haan konde spannen, en de pelotons-kommandanten, enz. teruggaan, zooals dit bij elk vuur geschieden moet. Ten aanzien van het doen der schuinsche vuren, valt onder anderen ook nog op te merken: dat met het algemeen aannemen der tweegelederen-stelling, en de bepaling, dat zelfs op drie gelederen staande, het derde gelid niet mede vuurt, het eerste gelid moet handelen zooals vroeger voor het tweede, en het tweede zooals voor het derde gelid voorgeschreven was — het aan de aandacht schijnt ontsnapt te wezen, hoedanig de manschappen, ten aanzien van hunne grootte, in de gelederen gerangschikt staan. Bij het uitvoeren dezer vuren, moet immers het tweede gelid den linker voet vooruit zetten en de linker knie buigen, om het ligchaam en diensvolgens het geweer zoover mogelijk vooruit te brengen. — Deze bepaling was doelmatig voor het derde gelid, ten einde de trompen der geweren voorbij het eerste, dat op de knie lag, te doen uitsteken, en kon ook gemakkelijk nagekomen worden, dewijl de manschappen, in het derde gelid geplaatst, grooter zijn dan die in het tweede. Maar nu moeten de manschappen in het tweede gelid (de kleinsten) hetzelfde doen, en zich achter hunne grootere voorlieden door het vooruitzetten des linker voets, het buigen der knie en het vooruit brengen van het ligchaam, nog kleiner maken dan zij reeds zijn, en geraken met hunne linker hand en het geweer slot geheel bekneld tusschen de rechter armen en ransels van de manschappen in het eerste gelid, waardoor het voor hen onmogelijk wordt om goed aan te leggen en men meestal ziet, dat zij zich, vooral bij het vuur schuinsregts, zoo goed mogelijk zoeken te redden, en algemeen veel te hoog schieten. Liet men de manschappen in het tweede gelid bij de schuinsche vuren geheel in den stand van het eerste blijven, dan behielden zij ten minste hunne geheele lengte, het voorste gedeelte hunner geweren stak alleen in de openingen tusschen de manschappen van het eerste gelid, en zij vonden zoo doende gemakkelijker, ofschoon bij het vuur schuinsregts nog nimmer voldoende, plaats voor een goeden aanleg; terwijl de troepen hunne geweren steeds ver genoeg vóór het eerste gelid zouden uitsteken om de daarin staande manschappen niet te hinderen.

Nog ééne vraag ten slotte: Waarom wordt in de derde Afdeling der Soldaten-school, die toch eene voorbereiding tot de Pelotons-school is, voorgeschreven, dat de manschappen op het kommando: *Met rotten regts (of links)* = *MARSCH! regts- of links-om* moeten maken, terwijl toch in de 4e les van de pelotons-school wordt voorgeschreven, dat de rotten op ditzelfde kommando moeten *zwenken*?

HARDERWIJK, November 1845.

S.

NEDERLANDSCHE MILITAIRE REGT-OEFENING.

(Ingezonden.)

Met verwondering zag ik eenigen tijd geleden, in de *Arnhem-sche Courant* van 9 November j.l., dat menschen, die naar hun

schrijven te oordeelen, zeer weinig bekend zijn met den aard der militaire overtredingen en straffen, zich in een artikel: *Hoe wij met Rusland wedijveren*, moeite gaven, op de uitoefening dier straffen in ons vaderland, eenen blaam te werpen dien zij niet verdient.

De hoofdbeschuldiging bestond thans daarin, dat in ons vaderland de militairen zoo wreed en onmenselijk geslagen worden, dat het gelijk staat, ja erger is dan in Rusland het gebruik van den knout. Het ongerijmde en gezocht overdrevene hiervan, is zoo in het oogvallend, dat ieder het op moet merken, die maar eenigzins van nabij den verlichten geest der officieren van het Nederlandsche leger in het algemeen kent, en de gematigde, ja zelfs soms al te philanthropische vonnissen der militaire krijgswaarden van de laatste jaren gelieft na te gaan.

Waarop berust uw gezegde, edele menschevrienden, dat de Nederlandsche philanthropie de ware niet is? Is het enkel uit ijver om al wat Nederlandsch is of door Nederlanders gedaan wordt, af te keuren? of zijn andere natieën ons zoo ver vooruit? — De Pruisen en Oostenrijkers hebben de *slagen* wel niet voor kleine disciplinaire overtredingen, zooals voorheen, maar toch altijd ter dispositie van krijgswaarden bijgehouden. — De Fransen zelfs, hebben in Algiers niet minder drukkende straffen.

Maar de Engelschen, die natie van philantropen, die het door al hunne publieke organen zelve zoo uitbazuin, dat zijn zeker onze voorgangers, daar moet Nederland zich zeker aan spiegelen. Dezelfde natie die 240 millioen Hollandsche guldens besteedde ter emancipatie van 800000 onbeschaafde negerslaven, steeds eene vloot van 26 fregatten en brikken op Afrika's westkust in zee houdt, ter beletting van den slavenhandel, en *society's* voor alle mogelijke weldadige doeleinden heeft; deze zelfde natie behoudt steeds het geven van slagen als militaire straf.

In het jaar 1844 werden er in de vereenigde Britsche koninkrijken, op H^r. M^a. schepen van oorlog 3320 en in H^r. M^a. regimenten 2640 slagen uitgedeeld.

En toch is de Engelsche armee een kern van 90 à 100000 vrijwilligers, welke in Oost en West, in al hunne koloniën verspreid, heden onder eene brandende tropische zon, en morgen in het koude Canada de zwaarste diensten moeten doen.

Langen tijd zijn er hevige discussiën geweest, en doorwerkte redevoeringen in de beide Parlementshuizen (waar ook officieren zitting hebben) gedaan, over het vóór en tegen van het geven van slagen als militaire straf; en men is geëindigd met het besluit: « Dat geen kommanderend officier, van welken rang ook, op eigen autoriteit slagen kan doen geven, doch dat alleen een krijgswaard (*court-martial*) gerechtigd is een vonnis ten dien effekte uit te spreken.

De krijgswaarden zijn in Engeland in 3 klassen verdeeld, namelijk: regiments-, districts- of garnizoens- en generale krijgswaarden.

De eerste soort heeft meer van onze raden van krijgswaard en kan des noods uit 3 leden (welke echter allen officier moeten zijn) bestaan.

De generale krijgswaard bestaat gewoonlijk uit 21 leden, waaronder de president, en minstens uit 13. Zij alleen kan doodvonnissen vellen.

De regiments-krijgswaard heeft competentie ter veroordeeling tot 100 slagen, de districts- of garnizoens-krijgswaard tot 150, en de generale krijgswaard tot 200 slagen met de kat (*cat*), hetwelk dus het maximum in elk geval is.

De straf van slagen wordt opgelegd (zie *The Queen's Regulations for the army*) voor:

- 1°. Mouterij, insubordinatie, geweldenaarj en gewelddadigheid tegen meerdere officieren, met woorden of daden.

- 2°. Dronkenschap in dienst.

- 3°. Verkoopen op wegmaken van wapens, ammunitie of kleedingstukken, bestelen van kameraden of ander oonteerd gedrag.

Hieruit ziet men dus, dat de restrictie omtrent het straffen met slagen, in het Engelsche leger veel minder is dan bij ons, en een krijgswaard van 3 à 5 officieren uit het regiment, een soldaat, die zich anders goed gedraagt, tot slagen kan veroordeelen, wanneer hij zich een enkele maal vergeten heeft; want welke mislagen toch, zijn niet te brengen onder een der rubrieken hierboven vermeld; het zijn bijna de eenige overtredingen waaraan soldaten zich in het algemeen schuldig maken, in vreedestijd.

In ons leger daarentegen, moet een soldaat zich wel herhaaldelijk en opzettelijk hebben misdragen, voor hij in de 2de klasse van discipline komt, en zelfs daar zijn nog 2 categoriën; in ieder van welke hij weder blijken moet geven van onverbeterlijkheid vóór dat hij in aanmerking kan worden gebracht om voor militaire misdrijven slagen te ontvangen. Wat moet dan ten laatste met den hardnekkigen overtreder gedaan worden; hij heeft den geheelen cursus van straf-exerceren, arrest, politiekamer en provoost doorloopen. De straffen werken niet meer op zijn gevoel van eigenwaarde; dit bestaat bij hem niet meer, anders had hij al getracht (en het is niet ondoenlijk) om uit de 2de klasse, dien vernederenden staat *vis à vis* zijner kameraden, te geraken. Zijne misdrijven zijn meestal niet van dien aard om bij eenzame opsluiting of totale afzondering gewetenswroeging op te wekken: neen, het verbittert hem, en maakt hem koppiger, zonder eenig gunstig resultaat. Enkel de vrees voor lichamelijke pijn blijft er dus over en het aanschouwen van zijne tuchtiging zal mogelijk nog eenigen zijner half afgedwaalde makkers afschrikken en op het rechte pad terugbrengen.

Daarenboven is het eene militaire straf, door de kameraden zelve ten uitvoer gebracht, en in volgenden leeftijd, na verstreken dienstjaren niet zoo oonteerd in het oog van de wereld, als eene ondergane tuchthuisstraf van eenige jaren.

In Mei 1843 retourneerde het 53ste regiment Engelsche infanterie van China te Winchester, en in een zeer geacht nieuwspapier lazen wij in de maand Augustus, dat sedert Mei voor dat regiment 200 krijgswaarden waren gehouden, voor gevallen van insubordinatie. Zestien man waren er sedert dien tijd afgestraft; en inderdaad, wat blijft er anders over, men kan toch geen geheel regiment in cellen opsluiten en een ander de dienst laten doen.

Deze beschouwingen maakte ik bij het lezen van de *Arnhemse Courant* van 9 November; en ofschoon van geene wetenschappelijke waarde, neem ik de vrijheid ze mijnen broeder-officieren voor te leggen, niet twijfelende of velen zullen van hetzelfde gevoelen zijn. Mijn idee is niet geweest het al dan niet nuttige van slagen als militaire straf te betoogen; groote geleerden en kundige officieren hebben het vóór en tegen er van, reeds sedert jaren betwist, en zullen het mogelijk nimmer van harte ééns worden.

M. P. NETSCHER,
2de Luit^{ant}.

ERRATA.

In het voorgaande N°. 7, blad. 53, 2e kol., reg. 19 v. o., staat: *SEYOLITE*; lees: *ZILTEIN*.

BIJLAGE VIII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 14de DEEL, N°. 8.

Maand Februarij 1846.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot offic. van gez. van de 3de kl. bij de landm.: de bezold. kweek. der 1ste kl. A. van der Ramhorst de Brouwer, van 's Rijks kweekschool voor mil. geneesk. Tot adjunct-chef van den staf der 2de div. inf. en belast met de functiën van adj. bij den luit.-gen. Schuurman: de kap. van den gen. staf J. B. E. van Motz, chef van den staf der 2de brig. van de 2de div. inf. en belast met de functiën van adj. bij den gen.-maj. de Hart, uit welke laatste betr. hij eervol is ontslagen. Tot chef van den staf der 2de brig. van de 2de div. inf. en belast met de functiën van adj. bij den gen.-maj. de Hart: de 1ste luit. van den gen. staf G. C. R. R. van Brienen van Ramerus. Tot chef van den staf der 1ste brig. van de 1ste div. inf. en belast met de functiën van adj. bij den gen.-maj. Jonkh. Serraris: de 1ste luit. van den gen. staf J. A. Besier. Tot adjunct-chef van den staf der brig. kav.: de 1ste luit. van den gen. staf: L. J. van Motz. Tot militie-commissaris in de prov. Zuid-Holland, hoofdplaats Dordrecht: de gep. maj. der inf. A. D. Weber. Tot komm. van de komp. maréchaussée in Noord-Brabant: de ritm. W. van Citters, van het 1ste reg. drag. Den rang van kap. verleend onder genot van hun tegenwoordig tractement: de paarden-artsen J. Ludwig en H. F. Dehne. Tot kap. van de 3de kl. bij het 1ste reg. inf., bij ancienniteit: de 1ste luit. F. H. van Toll, van opgemeld regiment.

Verplaatsingen.

De kap.-ing. B^{on} van Voorst tot Voorst, van Amsterdam naar Breskens. De kap.-ing. del Campo, genaamd Camp, van Breskens naar Amsterdam. De 1ste luit.-ing. W. D. de Vignon van Alphen, van Bergen-op-Zoom naar Neuzen. De 2de luit.-ing. R. J. A. Kallenberg van den Bosch, van Breskens naar Bergen-op-Zoom. De 2de luit.-ing. W. F. G. L. van Hooff, van Zutphen naar Gorinchem. De 2de luit.-ing. F. P. Klijnsma, van Gorinchem naar Zutphen. Bij de mil.

verkenningen: de kap. van den gen. staf J. C. de Normandie 's Jacob, adjunct-chef van den staf der 2de div. en belast met de functiën van adj. bij den luit.-gen. Schuurman, uit welke laatste betr. hij eervol is ontslagen. De kap. van den gen. staf J. R. C. de Suarz, chef van den staf der 1ste brig. van de 1ste div. inf. en belast met de functiën van adj. bij den gen.-maj. Jonkh. Serraris, uit welke laatste betr. hij eervol is ontslagen. De kap. van den gen. staf H. V. E. Klapp, adjunct-chef van den staf der brig. kav., uit welke laatste betr. hij eervol is ontslagen. Bij het wap. der inf. in Oost-Indiën: de 2de luit. H. J. van Lelyveld, van het 1ste reg. drag., G. M. Verspyck, van het 5de reg. inf., G. P. de Neve, van het 6de reg. inf.

Eervol ontslagen.

De apoth. der 3de kl. H. H. Uloth. De gep. kol. H. Boelaard, uit de betr. van militie-commissaris in de prov. Zuid-Holland, hoofdplaats Dordrecht.

Tijdelijk op non-activiteit gesteld.

De 1ste luit. K. C. C. J. Lechleitner, van het 4de reg. inf. De 1ste luit. zonder bezw. der schatk. A. H. Theunissen, van het 4de reg. inf., op het daartoe door hem gedaan verzoek.

Gepensionneerd.

De offic. van gez. der 3de kl. F. J. Hassley, op het daartoe door hem gedaan verzoek, onder toek. van den rang van offic. van gez. der 2de kl. De 1ste luit. op non-act. L. van Gorkum. De kol. op non-act. H. C. ten Broeke en H. R. Heijermans. De maj. op non-act. L. Frankamp en D. Schäfer. De 2de luit. J. F. van Zurk, van het 7de reg. inf. De kap. P. Oliviers, komm. de komp. maréchaussée van Noord-Brabant, op het daartoe door hem gedaan verzoek, onder toek. van den rang van maj. zonder bezwaar der schatkist en met vergunning tot het voortdurend dragen van de activiteits-uniform van het wapen. De kap. A. Caatoire, van het 7de reg. inf.

Overleden.

De maj. op non-activiteit A. J. Catshoek.

BILLAGG VIII

REGJERINGEN OM DEN ALLTIDIGE AKTIVITETEN I A. DEL 1918

BILLAGG VIII

...

...

...

...

...

...

BILLAGG VIII

...

...

...

...

...

...